

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoría

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Henrici Valesii Annotationes In Orationem Evsebii De Laudibus Constantini
Habitam In Tricennalibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

vota faciebat. Et hic quidem sensus tolerari potest. Verumtamen re attentius examinata, aliquid mendici hic subesse suspicor. Ac fortasse legendum πλω νικη τῶ ἰμῶ στρατεύματι βραβευούσης.

ἠδὲ ἐπιταί κός μ. Hoc loco κός μ. ponitur pro prætectu; quod vocabulum in oratione latina Constantini cūm Interpres non intelligeret, ita vertit: melius facturus, si πρόσθετος posuisset. Male igitur Portesius & Christophoronus mundum interpretati sunt.

ἀνατίσσει τῶν ἀνθρώπων ἐργαμάτων. Scribendum

est πλοισμάτων, ut in libro Moræ emendatum intra- ni. Atque id jam ante monuerunt Genevenses ex Scaligeri & Bongarsij libris, quibus subscribitur codex Fuketij.

τῆς ἡμετέρας ἀνθρώπων ἰστορίας, Non assentior Sciligero, Bongarsio, Grutero, qui hunc locum sic emendant. τῆς ἡμῶν ἀνθρώπων. Ego malim legere τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἀνθρώπων ἰστορίας, quam scripturam in versione mea secutus sum. In codice Fuk scribitur τῆς τε ἡμῶν ἀνθρώπων. In schedis autem scri- ptum est τῆς τε ἡμετέρας ἀνθρώπων, &c.

HENRICI VALESII ANNOTATIONES IN ORATIONEM EVSEBII DE LAUDIBUS CONSTANTINI HABITAM IN TRICENNALIBUS.

In Prologum.

Pag. 603.

Πρόλογος. Solebant olim Sophistæ ante ora- tiones suas breviter præfatione proludere; more Citharædorum qui ante cantum, tentamenti causa aliquid præcinnunt. Hæc præfatio vulgo προθεωρία dicebatur. Sic in oratione 15 Themistij, & in declamationibus Libanij non semel occurrit. Hinc προθεωρία à Theodorito sumitur pro prologo.

ἰπαρχάμου. Scribe ἀπαρχάμου. ex codice Fuketij.

πάντων ἀνθρώπων ἀλείων. Scribendum est πάντων ἀνθρώπων. Est enim Hemistichium Homeri notissimum de Bellerophonte, quod Cicero ita convertit ut posui. Certe in codice Fuk. discrete scribitur πάντων ἀνθρώπων ἀλείων. Porro Eusebius hunc prologum crebris Poetarum versiculis quasi floribus de industria conspersit, ut auditorum animos hujusmodi venustate pelliceret. Sic supra χρυσόεις διαπάσεις Poeticum est.

ὅση δὲ οἱ περὶ δὴ ἐπιτήδευσι. Non dubito quin Eusebius scripserit, ὅσοι δὴ περὶ οἱ ἐπιτήδευσι. Subaudiendum autem est verbum εἶσιν. At Interpres hujus orationis Christophoronus cūm hæc non animadvertisset, omnem hujus loci sensum interpretatione sua confudit. In codice Fuk. defunt hæc verba ὅση δὲ, optime.

πλω ἔτι λευπόμενα. Sic etiam Fuk. codex, malim tamen scribere πλω ἔτι.

Pag. 604.

μάλλον ἢ μανίας. Transpositio verborum familiaris Eusebio, pro ἢ μάλλον μανίας. Mox ἀπνοίας scribitur in codice Fuk.

τῶν τελεῶν ἡμῶν ἡγίθωσαν διδάσκαλοι. Proculdubio scribendum est τῶν τελεῶν, quam emendationem confirmant verba quæ mox sequuntur, οἳ δὴ τὰς θεοπροπέϊας τελετὰς ἱεροφαντούμενοι. Ait enim Eusebius libros sacros in quibus divina continentur oracula, magistros nobis esse sacrorum

Bmysteriorum, ac veluti quosdam Hierophantas.

ἱεροφαντούμενοι. Idem est quod supra dixit τελεο- μνοι. Nam ἱεροφάνται, idem valet ac τελεο. Quare ἱεροφαντεύου idem erit ac τελεοῦ. Hierophantæ Athenis dicebantur antistites Eleusiniarum sacrorum, qui sacra Cereris tradebant & consignabant. Quos tanto honore prosequerantur sacri, ut nunquam eos proprio nomine appellarent. Docet id Eunapius in vita Maximæ Philosophi his verbis: τὸ δὲ ἱεροφάντα κατ' ἐκεῖνοι τὸ χρῆμα, ὅτι: τὸ πῶμα, οὐμοὶ τίμιος λίγην ἐτίλει, ἀρ' ἢ ταυτὰ χρῆσθαι, καὶ ἐμοὶ πιδάς ἦγε: Nomen verò eius qui tunc erat Hierophanta, nefas mihi est efferre, propterea quod nos qui hæc scribo, sacris iniuravi, & inter ἐκκοιτάδα γευσί. Idem testatur Lucianus, seu quis abusu- ctor, in lexiphane; ubi Megalonymus quidam Atheniensis ait se cūm egressus esset domo viatorum Magistratum, offendisse Daduchum & Hierophantam, & alios sacrorum ministros, qui Diniam in ius trahebant, accusantes hominem, quod ipso proprio nomine appellasset, cūm nefas esset eos proprio nomine appellare, posteaquam consecrati fuerant: ἐγκλημα ἐπαρόντας, ὅτι ὠνόμαζον αὐτὸς ἐπὶ ταυτῶν εἰδώς, ὅτι ἐξ οὐρανῶν ὁσώθησαν, ἀνώμοτοι τὲ εἶσι, καὶ ἀτιμότητος ἐστὶ. Quamquam Lucianus plus dicit quam Eunapius. Nam Eunapius quidem ijs duntaxat qui sacri apud Eleusinam fuissent, nefas fuisse dicit Hierophantam illum à quo sacra susceperant, proprio nomine appellare. Lucianus verò omnes promiscue id vetitum fuisse affirmat. Hinc est quod inter Epistolas Libanij, quædam leguntur hoc titulo τῶ ἱεροφάντη. Et in lib. 5. Epistoliarum Symmachij, primæ tres inscribuntur Hierophanta. Cūm enim uterq; illorum Athenis initiatus fuisset, actum habuit Hierophantam proprio nomine appellare.

θεῶν ἐραψώμιθα. Vocem omiserant Typographi Geneveses, quam nos ex codice Fuk. supple- vimus θεῶν ἐργῶν ἐραψώμιθα.

IN ORATIONEM EVSEBII DE LAUDIBUS IMPERATORIS CONSTANTINI HABITAM IN TRICENNALIBUS.

945. 605. ΟΥΔ' ΕΙ ΤΙΣ ΕΠΑΞΙΩΣ. Scribendum videtur... Videtur tamen aliquid hic deesse. In codice Fuk. scribitur... reede.

ΕΙ ΔΕ ΟΥΚ ΟΥΩΝΤΙΣ. Eleganter Eusebii Solem & Lunam comparat lampadariis seu cursoribus, qui Imperatori p̄t̄aire consueverant cum cereis & lampadibus, ut notavi ad Amm. Marcellinum.

Τὸν Πικρὸν τὸ ὄλον. Hæc verba desunt in codice Fuketii.

τὸν μέγαν βασιλέα ἡμεῶν. Postrema vox delēda est. Quæ enim hæcenus dixit Eusebii, non de Christo, sed de Deo Patre dixit, cui proprie monarchiam veteres Theologi tribuerunt. Sed & sequentia manifeste docent, hæc non dici de Christo. Si cui tamen religio est aliquid expungere, post vocem βασιλέα distinctionem apponere oportebit, ut sensus sit Deum Patrem, summum omnium Regem, tum à Christo, tum à Constantino hymnis celebrari. Idem enim de Christo infra dicit Eusebii noster.

Εἰ μάλ' αὖ δούκων ποιεῖν. Scribendum videtur... quam lectionem in versione mea securus sum. Sed videntur omnino hic quædam deesse, quæ suppleri possunt in hunc modum: τῶν ἡμῶν τὸν μέγαν βασιλέα, ἡμεῶν δὲ αὐτὸν καλλινικὸν ἡμῶν βασιλέα ἀνυμνεῖν... Id est: Hunc maximum Regem à Christo, qui & ipse Rex noster est invictissimus hymnis celebrari probe sciens Imperator noster, ipse quoque laudibus atque hymnis prosequitur, recte atque ordine faciens; quippe qui intelligat, hunc unum nobis imperii auctorem esse. Ità sensus est apertissimus: nec puto Eusebium aliter scripsisse ac sensisse. In codice tamen Fuk. scribitur: εἰ μάλ' αὖ δούκων μοι ποιεῖν.

Ἐπομνηστὴρ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας. Interpres hæc de Constantino dici existimavit, quod equidem non damno. Possunt tamen etiam de Christo accipi.

πλὴν σφός τῆς εὐμαλίας κρείττονος... Hic locus corruptus est, quem tamen facile possis emendare. Scribe igitur meo periculo πλὴν σφός τὸ νέμα τῆς κρείττονος certissima emendatione.

Ἐξ αἰῶν ὁ θεὸς ἀπεῖραν. Quatuor hæc vocabula delenda esse videntur, utpote superflua, & huic loco parum convenientia. Quod si quis ea retinere voluerit, transponenda erunt hoc modo: πρῶτον τῆς ἀνυμνίας ἐξ αἰῶν ὁ θεὸς ἀπεῖραν... Quamquam aliud verbum substituendum videtur. Neque enim commode dicitur: πρῶτον τῆς ἀνυμνίας. Melius esset ἀνωμολογίας, ut loquitur Eusebii infra, vel potius ἀνωμολογίας.

εἰς τὸν αἰῶνα. Ultima vox deest in codice Fuk.

945. 606. πλὴν αὐτῆς θείας ἀντοπίης. Scribendum videtur...

σφός πλὴν αὐτῆς θείας ἀντοπίης ἀδωμάτοισι. In codice Fuk. legitur τῶν πλὴν αὐτῆς θείας ἀντοπίης, rectè.

Ἐπομνηστὴρ τῆς φήγης ἡλίου. Interpres hunc locum ita vertit: Lunam quoque, cuius lumen nullò obscurius est quàm Solis. Ego verò scribendum esse existimò τὸ φήγης ἡλίου, id est: Luna verò quæ sub Solis lumine incedit.

τῆς ἀπερομειγέθους δυνάμεως. Malim scribere τῆς ὑπερμεγέθους δ. Mox ubi legitur σοφίαν ἀναπέμψουσι, aliud verbum substituendum est; puta ἀνυμνεῖν, vel ἀνακηρύττειν. Nam verbum illud ἀναπέμψουσι non convenit huic loco, & ex sequente periodo huc perperam irrepsit. In codice Fuk. legitur πλὴν πολυπόκιλον σοφίαν γράφουσι absque his verbis τῆς ἀπερ. δυνάμεως; quæ nec in vetustissimo codice Palatino leguntur.

ἐμὲ πάντας. Non video quomodo hæc dici possint de Verbo, illud esse ante omnia & post omnia; nisi de Verbo incarnato hæc intelligamus. Quo sensu in Apocalypsi legitur: Ego sum α & ω, primus & novissimus. Potest etiam id intelligi de Verbo, quod cum ante omnia sæcula genitum sit, nihilominus continuè generatur à Patre. Et hoc est, quod in Psalmis dicitur: Filius meus es tu: ego hodie genui te; &c. Sic Verbum est ante omnia & post omnia & in omnibus, non successione temporis, sed ob rationem æternæ generationis. Ipse enim est omnium initium ac finis, qui omnia quæ sunt, & quæ esse possunt, inchoat simul ac terminat. Possunt tamen hæc Eusebii verba aliter intelligi, si construantur cum verbo ὑπερελάττωται. Ità sensus est, Verbum ante omnes & post omnes Deum Patrem placare. Sed prior expositio verior est. Sic enim Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Hermamonem de Filio Dei loquitur: εἰς τὸ πλὴν κείνου ἐπίθετο σφός σφός πᾶσαν ἐξ ἡμῶν πᾶσι. Quilocus refertur in libro 7. c. 10. historię Ecclesiasticæ. Novatianus quoque in libro de Trinitate cap. 14. Christum ait esse ante omnia & post omnia: ante omnia quidem, ut Deum; post omnia verò, ut pote hominem.

τῆς πατρὸς καὶ θεοῦ ἡμεῶν. Male Interpres vertit dignitatis paternæ particeps, cum vertendum esset, devotus ac dicatus cultui patris. Similis est inscriptio illa, quæ in basi statuarum quas Imperatoribus dicaverant, vulgo legitur DEVOTUS NUMINI MAJESTATIQUE EJUS. Ceterum hæc Arianū dogma sapiunt. Quisquis enim Deum Verbum cultui Dei Patris devotum esse dicit, is profecto nimis abjecte de Verbo loquitur, ac Verbum non æquare Deo Patri, sed potius subicere videtur. Ejusmodi est quod addit Eusebii, Verbum Patri suo supplicare pro omnium salute. Quæ si de Deo Verbo dicantur quatenus verbum est, ferri nullo modo possunt. Si de Christo accipiantur, id est, de

trinit

Verbo postquam humanam naturam assumpsit, sunt A
verissima. Eadem sententia extat in lib. 2. adversus
Marcellum cap. 7. ubi Eusebius ait filium colere, ad-
orare & glorificare Deum Patrem. Porro in codice
Fuk. paulo ante legitur: ὁ παντὸς ζῴων, ἢ πάντων αἰώ-
νων κτιστὴς ὁ θεός.

Ἰσοίς δὲ τῆς πατρικῆς βασιλείας. Non dubito quin
Eusebius ipse scripserit δευτερίοις δὲ τῆς πατρικῆς βα-
σιλείας, quod editores cum ferre non possent, mut-
tandum esse putarunt in ἰσοίς, ut filius Patris æqualis
poneretur. Verum Eusebium ita scripsisse ut dixi, do-
cet primo ipsa series orationis. Distinguit enim
Eusebius hoc loco gubernationem & regimen uni-
versi à regno Dei Patris. Et in gubernatione quidem
universi, Filium ait principem locum obtinere: in
regno autem Patris secundum: πρῶτοι μὲν τῆς τῶν
ἄλλων ἀρχῆς, δευτερίοις δὲ τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐνδο-
ξαζόμενοι. Vides πᾶσι τῶν ἀρχῶν, id est, regnum
universi opponi regno Dei Patris: πρῶτοι ἴσως
opponi etiam debent τῶν δευτερίων. Deinde τὰ ἴσα τῆς
βασιλείας græce non dicitur. Postremo Eusebius Fi-
lium semper secundam causam appellat in libris De-
monstrationis, & τῶν δευτερίων ἡζῶσθαι dicit in lib. 5.
Demonstrationis cap. 4.

In Caput II.

Pag. 607. ὁ θεὸς ἰσοίς δὲ τῶν φίλων. Hic locus sic mihi restitu-
endus videtur: ὁ μετὰ τὸν Ἰζανάρχων αἰῶνων εἰς
ἀπειρους ἢ ἀτελευτήτους αἰῶνας ὁ θεός. ὁ δὲ τῶν φι-
λῶν, &c.

τῶν τῆς θείας ἐπινοήσεως ἐπινοήτων. Quodnam sit
hoc cognomen divinx appellations, quo affe-
ctus atque insignitus est Constantinus, non satis li-
quet. An forte Victoris nomen intelligit Eusebius,
quod Constantino inditum est, ut supra notavimus?
An potius cognomen Maximi, quod Dei pro-
prium est? Potest etiam ipsum Constantini nomen
intelligi, quo significatur is qui est. Hoc autem Dei
proprium nomen esse docent sacræ literæ. Denique
cognomen Christiani quod Constantinus ma-
ximè adamavit, hic postumus intelligere.

πρὸς πᾶσι τῶν βασιλείων. Lego cum Interprete
πρὸς πᾶσι αὐτῶν.

τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας. In codice Fuk deest ἀληθοῦς
rectius.

Pag. 608. αἱροὶ ἀθῶν ἀνδρῶν. Corrupta vox est ἀειροί, pro
qua quid substituendum sit, nescio. Nisi forte placet
ἀειροσέσι. Laudat enim Constantinum, quod de-
cennialibus suis oratores ethnicos non admittat.

Ζηλοὶ φιλοῦν θρωπῶν ἀνακείμενος. Expungenda sunt
hæc verba, quæ hic non tuo loco posita, inferius re-
stituenda sunt hoc modo: ἀδιαλείψοις μὲν δόγμασι
ταῖς εὐσεβείας κρατούντων, λόγῳ δὲ μὴ ἀποπρωπέει γεραι-
ρων πᾶσι θεολογῶν, πρᾶξι δὲ τῆς βασιλικῆς πᾶσι κριτικῶν
ἡλῶν φιλοῦν θρωπῶν ἀνακείμενος αὐτῶν, ἢ μὴ ἀδύρον,
&c. Nihil certius hæc emendatione, nec aliter legit
Interpres, ut ex versione ejus apparet. Quare videtur
hic esse error Typographi. Emendationem nostram
diu postea nobis confirmavit codex Fuk. in quo ita
profus scribitur, ut conjecerā, nisi quod habet ἐλ
τε ἀνακείμην, &c.

πρὸς τὰς ἀπᾶντων καλλιερῶν. Scribendum est πρὸς τὰς
ἀπᾶντων, vel πρῶτων.

In Caput III.

ἢ ὁσῶν ἐν δαλῆ. Hæc verba usque ad διαρέμην

defunt in codice Fuk. & in vetustissimo codice Pla-
tino, ut monuerunt Genevenses.

ἢ πᾶσι πρῶτον τῆς βασιλικῆς ἐκείνου ἡμέρας. Si
rem exactius disquiramus, falsum est, Constanti-
juniorē Cæsarem à Patre creatum fuisse primo
perii Constantini decennio. Constantinus enim
junior à patre Cæsar creatus est Gallicano & Gallo
Coss. Calendis Martiis, anno Christi 317. Erat hic
annus Imperii Constantini XI. Quare non magis pri-
mum decennium, sed potius intra secundum Cæsar
creatus est junior Constantinus. Proinde hic Euse-
bii locus benigne interpretandus est, & κατὰ πᾶσι πρῶ-
τον ἡμέρας, sumendum est pro ἀμφοῖν πᾶσι.

ἢ ἡ δὲ τῆς τετάρτης ἀνακείμενης ἡμέρας. Constantinus
Imperator tricennalia edidit Constantino & Almano
Coss. 8. Calendas Augusti, qui dies tricennium e-
jus Imperii annum inchoabat. Ab hoc igitur die
supradictis Coss. anno Christi 337. incipit quarta
periodus decennialis Imperii Constantini juxta
computationem Eusebii: cum tamen incipere po-
tius deberet ab insequente anno, primo scilicet ac
tricennio. Verum hæc non ita exacte supputan-
tibus ab oratoribus.

καὶ τῶν τε ἀνακείψεων. Dalmatium & Hamibul-
lianum intelligit, quorum prior Cæsar, alter ve-
rò Rex à Constantino declaratus est anno Imperii
tricennio die 15. Calendas Octobris, ut legitur in
Fastis Idatii. Hieronymus in Chronico scribit tri-
cennialibus Constantini Dalmatium Cæsarem factum
fuisse. Ubi tricennalia posuit pro anno Imperii tri-
cennio: cum tamen tricennalia proprie sit dies pri-
mus anni tricennii. Et enim Imperatores Romanum
quinquennialia, decennialia ac vicennialia sua celebra-
bant die primo quinti, decimi aut vicecimi anni pe-
cipatus sui. Quippe hæc vocabula nihil aliud signi-
ficant, quam Natalem imperii qui quinto quoque
anno ac decimo recurrente maxima pompa ac festi-
vitate celebrabatur. Durabat autem hæc festivitas
uno aut altero die, quo circenses ac theatrales ludii
edebantur. Proinde cum Dalmatius non sit factus
Cæsar 8. Calendas Augusti, qui dies annum Imperii
Constantini tricennium inchoabat, improprie lo-
cutus est Hieronymus, qui Cæsarem illum creatum
esse dixit tricennialibus Constantini. Rectius Euse-
bius noster hoc loco id refert post tricennialia, inci-
piente jam 4. periodo decenniali Imperii Constani-
tini. Nam post tricennialium festivitatem novam
periodum inchoabant, quasi tricennium annos qui
tantum delibatus fuerat, completus jam esset. At-
que ut Jurisconsulti dicere solent, in dignitatibus
annum ceptum pro completo haberi: ita etiam in
quinquennialibus, decennialibus & reliquis hujus-
modi festivitibus facere consueverant. Sic intel-
ligendus est locus Amm. Marcellini in lib. 14. ubi de
tricennialibus Constantii loquitur his verbis: ἀ-
λάτῃς ἡμέρας ἀνακείμενος, post theatrales ludii
atque Circenses ambitioso educto apparatus die 6. Iulii
Octobris, qui Imperii ejus annum tricennium in-
choabat, &c. Omnino enim Marcellinus annum pe-
terminatum posuit pro inchoato, ob eam quam dixi
rationem.

προφῶτων θεῶν. Codex Fuk. θείων προφῶτων. Et
paulo post ἐπὶ τῶν θεῶν ἡζῶσθαι, &c. Porro locus ille quem
ex divinis Prophetis citat Eusebius, legitur in cap. 7.
Danielis.

Constantium Casarem intelligit. Hic enim primum ad regendum Gallias à patre missus fuerat. Postea verò in Orientem translatus est, ut docet Julianus in oratione de laudibus Constantii, & Libanius in Basilico.

βασιλικὴ τεθείκεται. Nihil hoc loco vidit Interpres, qui huic locum ita vertit: Porro imperii quadrifariam differentiis iugum, quasi quatuor equis, id est, sibi, & tribus filiis Caesaribus fortissimis imponens. Atqui Eusebius quatuor Caesares diserte dicit, quos quatuor equis comparat, qui uno iugo copulati imperialem curram trahebant, cui autem praerat Constantinus. Quatuor autem Caesares sunt Constantinus junior, Constantius & Constantinus Constantini Imperatoris filii, & Dalmatius filius Dalmatii, de quo supra.

τὸν δὴν γῆς, μόνον. Diu me torfit hic locus. Tandem verò certissimam ejus emendationem deprehendi. Scribo igitur τὸν δὴν τῆς ἀνθρώπων φύσεως τῶν δὴν γῆς μόνον, τῶν ἀπάντων θεοδωρητῶν βασιλέων. Id est: Hoc enim soli omnium quae in terra sunt animantium homini Deus indulget, ut scilicet monarchia divina similitudinem exprimeret. Idem repetit Eusebius infra pag. 611. ubi enumerat beneficia, quae genus humanum à Deo Verbo accepit: βασιλικὸν τε τὸ τῶν ζώων ἀσπερὺ ἀζωγὸν μόνον τῶν γῆς βασιλευσίν τε βασιλευσίν τε, τῶν εἰδέναι ἀναδοξίας. At Interpres pro μόνον hoc loco legisse videtur νόμον. Sic enim vertit: Istant enim Imperii formam lex, quae Rex omnium est, humano generi tribuit.

νόμον γῆς. Hæc de summo omnium Rege ac Deo dicuntur, qui vere lex est ac norma regiae potestatis. Possit etiam hic legi μόνον, ut sensus sit solum Deum regiam potestatem obtinere, quippe qui solus omnibus imperet, & monarchiam obtineat. Itaque in superiore periodo scribendum videtur μόνον τῶν ἀπάντων θεοδωρητῶν βασιλέων. Neque aliter Eusebium scripsisse existimo. Sententia enim apertissima est & elegantissima, si ita legerimus. Et hæc periodus cum præcedente optime cohaerebit.

Pag. 610. ὁ πῦρ τοῦ λόγου, καὶ νόμος βασιλικὸς εἶς. In codice Fuk. deest virgula, optime. Filius enim Dei est sermo feuratio & lex Dei Patris, ut paulo post dicit Eusebius.

μίγιστον ἀγαθὸν δόμα. Delenda vox ἀγαθόν, vel certe vox δόμα. alterutra enim vox vacat. Malim tamen posteriorem vocem expungere. Sic enim Eusebius infra cap. 12.

In Caput IV.

Pag. 611. προμελετῶν τε καὶ προδιμάχου. Scribendum puto προμελετῶν. Sic enim Eusebius loquitur infra, ubi de Deo Verbo ita scribit: μέτρα τε ζωῆς τοῖς τῶν δὴν ἀθανάτων εἶναι δεδωκεν, προμελετῶν τε ἐν τῶν δὴν τε ἀπορίμα τῆς ὑπὲρ τῆν αἰῶνα ζωῆς ἀπάσιν ἀνθρώποις ἐν ζωῆς ὁρατοῦ. Eadem utrobique sententia est. Quippe in altero loco de regno caelesti loquitur, in altero de vita aeterna: & utriusque pro ludia quaedam ac præexercitamenta hominibus in hac vita à divino Verbo ait esse concessa. Quare non debito quin Eusebius ita scripserit: προμελετῶν τε καὶ προδιμάχου ἐν ζωῆς τῆς ἀθανάτων βασιλείας πᾶσι τῶν γῆς μόνον ἐλπίδα. Atque ita sensus est apertissimus. Subaudiendum est autem verbum ἀναδοξίας, quod præcessit. Hæc

cum multo ante scripsissem, nactus tandem Fuketianum codicem, meam conjecturam ejus auctoritate confirmatam saltem ex parte deprehendi. In eo enim legitur: προμελετῶν τε καὶ προδιμάχου, optime.

τά δ' ἀπὲρ ζωῶν. Malim scribere τὰ τῶν ἀπὲρ. Porro tota hæc Eusebii pagina valde hiulca est, ob frequentiam nimiam verborum quæ in imperfecto tempore posita leguntur. Ex quo tardiosa ac morosa existit oratio.

In Caput V.

καταίσει ἄτ. Codex Fuk. καταίσειεν ἄτ. pag. 612. longe rectius.

ὡσαυτὸν πικρὸν πόμα. Interpres vertit: ex qua tanquam ex amara stirpe, germina perniciose nascuntur. Quod procul dubio elegantius est. Neque enim πόμα & βλάστημα ullam inter se habent convenientiam. Videtur tamen Eusebius alludere hoc loco ad calicem iniquitatis, de quo in Psalmis dicitur: Bibent ex hoc omnes peccatores terra, &c.

καταίσει. Non dubito quin Eusebius scripserit κατὰ σωσῶν. Est enim elegans patronomasia, βίος σωσῶν, κατὰ σωσῶν, quam latina lingua exprimeret non potest. In Fuketii codice desunt hæ voces κατὰ σωσῶν. Φερόμενον τῆν πράξει. Duæ ultimæ voces desunt in codice Fuketii.

καταίσει ἄτ. Alludit ad pronomen Constantini. Nam Constantinus Victoris sibi pronomen adsciverat, ut notavi ad libros de vita Constantini.

ὁ δὴ καὶ μόνος φιλοσοφός. Codex Fuk. ἀλλ' ὅτις δὴ καὶ Pag. 613. rectius.

βασιλικὴν ἀλουργίδα μόνος ἐπαξίως ἐμπεριουμήν. Quæret hic aliquis, cur Eusebius dixerit Constantinum solum regali purpura amictum fuisse. Quatuor enim tunc erant Caesares, qui purpuram gestabant. Certe Caesares purpuram gestasse docet Amm. Marcellinus in libro 16. ubi narrat quomodo Constantius Julianum Caesarem declaravit. Sed responderi potest, Eusebium non dicere simpliciter Constantinum solum amictum fuisse purpura; sed solum meritò purpuram gestasse.

ἡ δυσκολωτέραν. Lego δυσκολωτέραν θρημμάτων, quod miror Interpretem non vidisse. Est enim homo omnium animalium morosissimum, & quod difficillime regitur.

πρὸς ὄχλην τῆς ζωῆς. Scribo τίθηται, ut est in codice Fuketii. Porro Interpres hanc locutionem non intellexit; quam latine ad verbum ita possumus interpretari: molestia poissus æripuit quàm voluerat.

πᾶσι τῶν ὑπὸν δωροφορίαν. Scribendum videtur δωροφορίαν. Duplex enim subditorum genus hic designat Eusebius; armatos scilicet, & provinciales. Quorum hi quidem pecunias ac tributa conferunt Imperatori: quod δωροφορίαν vocat Eusebius ac Themistius; leni scilicet vocabulo rem omnium acerbissimam obvelans. Illi verò pecunias in stipendium accipiunt.

ἐρέθων εἰς αὐτῶν πᾶσι δόξασιν. Scribendum est procul dubio εἰς αὐτῶν, quod miror ab Interprete animadvertum non fuisse.

ὁ δὲ αὐτῶν αὐτῶν. Transposita hic sunt vocabula, ut mm ij

cuivis apparet. Lego igitur ἡδ' αὐτῶς δ' αὐτῶς τὰ ὅμοια A
πεπονθῶς, ἧς ἡμῶν ἔθ' αὐτῶς, &c. Male in Fuk. codice
legitur δι' ἧς ἡμῶν τὸ θεῖον.

pag. 614.

ἀπαθεί λογισμῶν δ' ἐστὶν ἰδιότης. Idem est, quod supra
dixit: ἡδ' αὐτῶς τὰ ὅμοια πεπονθῶς. Porro to-
tushic locus ita distinguendus atq; exponendus est:
ὅμοιος δ' αὐτῶν καὶ πεπονθῶς ἐστὶν ἡ δ' αὐτῶς ἧς ἡμῶν, ὡς αὐτῶν τῆς ἡ-
σείας, πρὸς ἐν περὶ τῆς ἀρχομένης καὶ μόνον ἀπαθεί λογισμῶν
δ' ἐστὶν ἰδιότης. Id est: Sed quantumvis idcirco nos in ipso
earum rerum usu edocuius, tamen erga decemem orna-
tium subditorum suorum nequaquam animo commove-
tur. Quod idem est, ac si diceret: non concupiscit
opes ac divitias subditorum suorum, nec illis invidet
elegantem cultum atque ornatum, ut facere solent
Principes invidi atque avari. Talis erat Valentinia-
nus major, qui divites omnes ac bene vestitos ode-
rat, quemadmodum refert Amm. Marcellinus. Non B
ita Constantinus; quippe qui & suum ipse cultum at-
que ornatum parvi faciebat; & subditos suos ambi-
tioso vestium cultu ornari, non moleste ferebat. Hæc
ideo pluribus exposui, quòd & obscura sunt, & ab in-
terprete non intellecta.

In Caput VI.

ἡριονταετηνικός ἐστὶν αἰὼς. Alludit ad coronas au-
reas, quas Provinciales Imperatoribus Romanis of-
ferre solebant, non solum ob Imperii primitias, ve-
rum etiam in quinquennialibus eorum ac decen-
nialibus.

πανδύμους δὲ μάλλον. Nemo est, qui non videat
scribendum esse: πανδύμους, μάλλον δὲ κοσμικὴς ἑορ-
ταίς. At enim Eusebius, has tricennialium festi-
vitates, non solum populorum frequentia, sed et-
iam totius mundi communi latitia celebrari. Quip-
pe festorum alia sunt publica, alia privata. Alia
urbium propria, alia totius provinciæ. Quædam
totius orbis Romani, ut Kalendæ Januariæ, Na-
talis Imperatorum, quinquennialia & similia. Cer-
te in codice Fuketii ita scriptum reperi ut conje-
ceram.

μῖνον δὲ αὐτῶν. Hic locus sic mihi restituendus
videtur: ὡς μὴ ἀπαρκεῖν τρεῖς ἐκ δ' ἐκάστου πατρίστου τῆ
βασιλείας μῖνον, αὐτῶν δὲ ἐπὶ μῖνισόν ἐστι μᾶλλον
πᾶσι μῖνον αἰῶνα. Error natus est ex voce τρεῖς, quæ
quam in μῖνον librarii mutarunt, proclivi errore.
Quod si μῖνον retinere quis vellet, tunc scribendum
esset πατρίστου μῖνον.

pag. 615.

ἰδὲ τ' ὑπ' αὐτῶν λογόμενον. Procul dubio scri-
bendum est: ἰδὲ τὸ ὑπ' αὐτῶν λογόμενον ἰφίσει τοῖς ἰδέ-
λυσιν δ' ἀπὸ τῆς δευτέρας. Quomodo etiam legit Interpres.
Hujus autem emendationis auctor est ipse Eu-
sebius, qui paulo post ita scribit de præsentī
tempore: τὸ δ' ἐστὶν τῶν αὐτῶν λογόμενον, ἅμα τῶν ματι-
ῶν &c.

μήτισι τὸ μέλλον. Interpres vertit: nedum futurum
tempus aut præteritum. Quare apparet eum legisse
μήτισι τὸ μέλλον optime. In codice Fuk. scribitur
μήτισι τὸ μέλλον.

ὁ δὲ παρῆλθε. Scribo ἡδ' ὁ δὲ παρῆλθε. De præteri-
to enim loquitur. Paulo post lego ἡδ' ἐστὶν ὁ δὲ ὅλων ὅλη-
λαβέσθαι.

ἡ δ' ἀπὸ βασιλείας. Scribendum videtur θεὸν δ'
ἀπὸ βασιλείας, quomodo etiam legit Interpres. Al-
ludit autem Eusebius ad locum Pauli Apostoli,

qui Deum vocat Regem sæculorum, βασιλεὺς τῶν αἰώνων.

τοῖς ἰδέλυσιν καλλωπίσασιν. Dies intelligit & menses & annos, & tempestatem vicissitudines, & cetera ejusmodi, quibus Deus ævum seu sæculum exornavit.

ἐν θυφύσιν αὐτῶν, lego ἐν θυφύσιν.

ὡς αὐτῶν αἰώνων. Eandem αἰώνων etymologiam affert Proclus libro 4. in Timæum Platonis pag. 241, ubi multa de ævo juxta sententiam Platoniorum differit. Eundem vide in capite 33. & 34. Institutionum Platoniarum. At Eusebius Platonis sententiam partim sequitur, partim ab ea discedit. Cum enim ait ævum nec senescere nec interire, esse uniforme ac sui semper simile; partibus constare ac distinctione, in eo consentit cum Platone. Sed cum illud progredi dicit atque augescere; cum species ejus facit præteritum tempus, præsens ac futurum, in hoc & à Platone & à seipso dissentit. Quod enim progreditur & augetur, partes habere necesse est. Apud Platonem ævum nihil aliud est quàm aternitas. Ævum enim Plato facit immobile; ad ejus similitudinem tempus ait creatum esse à DEO, quod quidem definit imaginem mobilem ævi immobilis; numero atque ordine progredientem; ut legitur in Timæo. Rectè Chalcidius in Timæum Platonis: *tempus, inquit, proprium progreditur: ævi propria mansio, semperque in idem perseveratio. Tempus utem partes, dies, noctes & anni: ævi partes nulla. Tempus utem species præteritum, præsens, futurum: ævi substantia uniformis, in solo proprioque præsentī.* Eusebius verò ævum accepit pro sæculo, seu potius protota, ut ita dixerim, massa & collectione temporum. Ait enim ὁ σύμπας αἰών. Certe in factū literis αἰών & αἰῶνες sumuntur pro tempore. Quippe tempus duobus modis accipitur. Alterum est particulare, quod singulis rebus attributum est. Alterum generale, quod non magis huic rei competit quàm illi. Et hoc veteres ævum vocabant, ut docet Censorinus in libro de die natali cap. 16. ubi ævum definit: *tempus unum & maximum immensum, sine origine, sine fine, quod eodem modo semper fuit, semperque futurum est, neque ad quæquam hominum magis quàm ad aliter non pertinet.* Adidit deinde hoc ævum in tria dividi tempora, præteritum, præsens & futurum. In quo plane cum Eusebio nostro consentit. Idem ait etiam Macrobius in librum Rhetoricarum Ciceronis cap. 75. Sed Gregorius Naz. in oratione 35. & 42. ævum sumit pro aternitate, ubi vide quæ notant Pheillus & Elias Cretensis.

σωθέντων ἐξ ὕλης ὄποιον. Scribendum videtur σωθέντων ἐξ ὕλης ὄποιον, ἡ εἰδὸς σῶμα. In codice Fuketii deest vox ὄποιον, optime.

ψυχῶν δὲ δυνάμει. Totus hic locus sic legendus videtur: μήποτε ἐξ πλάτης τῆς τοῦ ψυχῶν δὲ δυνάμει. Quomodo etiam legit Interpres. Atque ita lectum reperi in codice Fuketii.

τοῖς δὲ αἰετῶν φερομένοις ἀφανίσαι. Dæmones æreos videtur intelligere, de quibus supra locutus est in principio hujus orationis. Porro tam bonos dæmonas quàm malos possumus hic intelligere. Nam & boni spiritus quos angelos vocamus; per ævum comitant, tanquam legati quidam atque interpre-

tes, vota nostra ad Deum perferentes, & responsa nobis à Deo ac beneficia apportantes. Quòd quidem etiam veteres Philosophi non ignorarunt. At Interpres Eusebium de piscibus hic loqui existimavit. De Dæmonibus aeris Augustinus in Epist. 49. Quanto perniciosius est sacrificia e Dæmonibus, hoc est, iniqua spiritali creatura quæ in hoc proximo & caliginoso caelo inhabitans, tanquam in aereo carcere suo, prædestinata est supplicio sempiterno. Athanasius in libro de Incarnatione; & ante omnes Paulus in Epistola ad Ephesios.

κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη. Scribo καλλωπιζομένην. Eleganter terram Oceanò quasi viridi pallio amictam esse dicit. Sic David in Psalmo 103. Abyssus sicut vestimentum amictus eius: terra scilicet, quemadmodum exponit Theodoritus & Hieronymus in caput 1. Aggæi. Porro verba illa σμαραγεὶ δὲ τε πόντι ἔδωκεν αὐτῷ delenda sunt, utpote superflua & ab hoc loco prorius aliena. Est autem versus Homerici clausula ex Iliadis secundo. In codice Fuk. legitur σμαραγεὶ τε πόντι ἔδωκεν αὐτῷ τῷ τῆς ἀβυσσὸς κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη.

pag. 617. ἔδωκεν αὐτῷ τῷ τῆς ἀβυσσὸς κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη. Malim scribere ἔδωκεν αὐτῷ.

τῶτον μὲν ἔδωκεν. Videtur hic aliquid deesse, quòd ita supplere possumus θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μὲν ἔδωκεν. Verùm re attentius examinata nihil hic deesse censeo. Lego itaque θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μὲν ἔδωκεν, supple τον αἰῶνα. nec aliter legit Interpres. In codice Fuk. legitur θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μετα-ἔδωκεν.

ἕσσον μείζονι φέρειν κωβερνήτην. Majorem appellat filium, non quidem ipso patre, sed reliquis omnibus majorem intelligens. Ac fortasse suspicetur quispian ab Eusebio scriptum esse ἕσσον μείζονι.

εὐθεία περιβαίνει. Rectius in codice Fuk. scribitur εὐθεία, & post verbum περιβαίνει apponitur media distinctio.

pag. 618. ἀλλοιοῦσθ' ἑτέροις. Non dubito quin Eusebius scripserit ἀλλοιοῦσθ' ἑτέροις ἀρετῶν βραβεῖος σφοδρῶς, quam scripturam sequentia manifeste confirmant. In codice Fuk. scriptum est ἀλλοιοῦσθ' ἑτέροις.

μυριάδων δὲ τετρακισίωνων. Prima vox deest in codice Fuk. & recte quidem ni fallor. Sed & aliud mendum hic later. Quare totus locus ita mihi corrigendus videtur εὐτεὶ δὲν ἦδη πατηροῦζίζεν δίδωσιν ἰσορῆ τειλέων ἰξάειδμῶν συγκειμένη. δεκάδιον μὲν τριπασίωνων, τριάδιον δὲ δεκάσπασίωνων. Qua emendatione nihil certius. Nam tricennalium festiuitas, de qua agit Eusebius, constat ex numeris perfectis, denariis scilicet triplicatis, & ternariis decies repetitis. Quæ deinde sequuntur Eusebij verba de denario, emendationem nostram aperte confirmant.

pag. 619. πηξάριον ἀπὸ γραφῶν. Scribendum videtur ἡ πηξάριον. sic vocat denarium numerum, quòd sit terminus ac meta numerorum. Eleganti autem translatione à Circo petita, ait unitates denarium circuire quasi metam. Quare ὡσπερ ἐν περιγύρῳ verendum erat tanquam in Circo. Hinc est quòd carceres etiam nominat infra, cum dicit ἐπὶ πῶν ἀσπίων ἀναστρέχουσι ἀφ' ἑπταπύλων.

καμπύλη καταστατικός. Legendum puto transpositis vocabulis, καμπύλη, ὅς ἐστι καταστατικός. Idem enim est quòd infra dicitur ὅς ἐστι παρὰ τῷ. In codice tamen Fuk. legitur ὅς ἐστι καμπύλη.

τριάντα μὲν κοσμηθεῖσα μόνα. Procul dubio scribendum est μόνασι, quòd miror ab Interprete animadversum non fuisse, cùm sequentia id aperte commonstrent. Ceterùm veteres lunarem mensem triginta diebus metiri solitos esse docuit etiam Eusebius supra in hac oratione, & Geminus in Isagoge. Emendationem porro nostram confirmat etiam codex Fuketij.

σὺ δὲ τῶ πάντων ἀγαθῶν ὁσπῆρος τιμημένος. Scribendum est τιμημένος, ut ex sequentibus ac præcedentibus manifeste colligitur. Sequitur enim ὑποπληροῦσα, ἐφατῆρῶν & ἀπομύθησα. Præcessit autem τὰ τῆς κοσμοκρατορίας ἀρχῆς. Porro hæc locutio paulò durior mihi videtur: mallemque simpliciter dicere ἡ κοσμοκρατορία ἀρχῆς τιμημένη, &c. Ceterùm & hanc quoque emendationem confirmat codex Fuketij.

σὺ δὲ ἡ τοῦ κρείττονα ἐπαλομένον. Forte ἐπαλομένον. Ita certe in codice Fuk. scriptum inveni.

ὅς ἀγαθῶν ἀκμῆ τοῖς κάλλιστοι. Codex Fuk. ἀγαθῶν. pag. 620. τοῖς habet: forte Eusebius scripserat ἀγαθῶν.

ἡ γὰρ ἐστὶν ἀκμῆ. Melius dixisset ἡ γὰρ. Non enim dicitur ἐστὶν ἀκμῆ, sed ἀκμῆ. De τροπῶ qui dem recte dici potest ἐστὶν.

ἡ γὰρ τὸ νῦν. Christophorus legisse videtur ἡ γὰρ τὸ νῦν, & de Christo hæc dici censuit. Ego verò re attentius examinata, hæc in secunda persona dici animadverti. Alloquitur enim Eusebius ipsum Imperatorem. Certe verba illa κατὰ πάντων πολέμων τε ἢ βαρβάρων, de Imperatore hæc dici convincunt.

In Caput VII.

νομάδες τινὲς. Male Interpres pastores vertit. Ego Græcam vocem retinere malim, aut certe vagros vertere. Sic enim Latini vocant Barbaros, qui equis aut plaustris insidentes, hac illac circumferuntur sine tecto ac lare. Hujusmodi homines eo quòd videtur celsa loca pascua sectarentur; νομάδες sunt dicti. Paulo post codex Fuk. habet λυμῆμοι βοῶν ἀνδύοντο.

ἡ πῶν ἐν τούτων τῶ σωματῶν φθορῶν. Scribe meo periculo ἐκ τούτου supple θανάτου. Atque ita codex Fuk. Paulò ante Genevenses verbum omiserant, quòd ex codice Fuk. ita supplevi, ἀξία δρῶντες δῖον.

οἱ γὰρ τὸ τότε κρατῶν νομιζόμενοι. His verbis Eusebius aut Imperatores ipsos intelligit, qui Christianam religionem persecuti fuerant; aut certe Gentiles omnes. Hi enim tunc temporis pollebant, priusquam Christiana religio totum orbem occupasset. Quemadmodum igitur Christianorum religio postea dicta est ἡ κρατούσα δόξα, & Christiani ὁ κρατούμενος, ut notavi ad libros historiae Ecclesiasticae, sic Gentiles quandiu ipsorum superstitione viguit, recte dicuntur οἱ κρατούμενοι. Infra tamen cap. 9. initio, τοῖς τότε κρατῶσι dixit pro Imperatoribus.

ἡ τὸ σῶμα φεραδὸ δέκασι. In libro octavo historiae Ecclesiasticae; unde hæc pæne ad verbum translata sunt, rectius legitur ἡ τὸ σῶμα τῆ φθορῆ φεραδὸ δέκασι.

πικρὰν ταῦτ' ἐν ἑσέῃ πανδαισίαν. Lego ἀσέβη cum Interprete. In Fuk. cod. scriptum est δυνάσιν. εὐτε κωβερνήτης οὐκ ἔστι ἀρ' ἡ γὰρ δέξιν. malim scri- mm iij

bere οὐτε κυβερνήτης οὐτ' αὐτ' ἀν, &c. Sic in se-
quente periodo corrigendum puto οὐτε στρατηγός
οὐτ' αὐτ' ἀν οὐροίτο ἀφειδής, αὐτ', &c. ubi οὐτ' αὐτ'
ponitur pro δεινέσθ.

ἤρηντο ἀφειδής. Scio quidem ἀφειδής dici posse
ducem qui suæ ipsius vitæ non parcit. Verùm cum
hæc laus militis sit potius quàm ducis, ac fere in ma-
lam partem sumi soleat vox ἀφειδής, libentius hoc lo-
co legerem ἐφειδής, id est, cautus ac providus du-
ctor. Sic Amm. Marcellinus de Corbulone cele-
berrimo Romanorum duce loquens ait : *Provin-
ciarum fidus defensor & cunctus*. Si quis tamen vulga-
tam lectionem retinere malit, equidem non re-
pugnaverim.

παρῖδοι ἀνδρίμα. Facilis erat hujus loci corre-
ctio. Quis enim non videt scribendum esse παρῖδοι
ἀνδρίμα, quomodo etiam in codice Fuk. scriptum
reperi.

τοῖς παρ' αὐτῶν νικητήρισι τιμήσας. Lego παρ' αὐ-
τῶν, ut loqui solet Eusebius. Paulo post legendum
est ἕξθηται ἡμυσόδου, utramque emendationem
confirmat codex Fuk.

Page 624. ἀτε κατὰ δαιμόνων. Hic locus corruptus est:
quem ita restituendum esse existimo, οἱ μὲν γὰρ ἦσαν
μυρίοι, πολλοὶ τε πολλῶν ἀτε δαιμόνων καὶ αὐτῶν φίλοι.
Id est: *Nam illi quidem erant prope innumerabiles,*
multique utpote multorum demonum atque ipsorum
amici. Vocem κατὰ expunxi, quippe quæ è supe-
riore linea huc irreperat. Ac per illos quidem in-
numerabiles, adversus quos Deus unum Constanti-
num excitavit, intelligit Eusebius Maxentium, Ma-
ximianum Herculium, Maximinum & Licinium ;
quibus adjungi potest Diocletianus & Galerius.
Per illos autem multos dæmonum simulatque ipso-
rum amicos, intelligit Præsides ac Rectores provin-
ciarum, & militiæ duces ; qui ut Imperatoribus gra-
tificarentur, Christianos ubique vexabant. Potest
etiam scribi ἀτε ἐν δαιμόνων καὶ αὐτῶν φίλοι, alio sen-
su ; id est, *multi utpote ex multis dæmonibus orti, eo-
rumque dæmonum amici*. Qui sensus verior vide-
tur. Respondet enim iis quæ sequuntur, ὁ δ' ἐξ ἑνὸς
εἶς &c. Alludit autem Eusebius ad illud Evangelij ;
Vos ex patre dæbulo estis. In codice Fuk. ita legitur
hic locus οἱ μὲν γὰρ ἦσαν μυρίοι, πολλοὶ τε πολλῶν ἀτε
φίλοι δαιμόνων. Quæ lectio & simplicior est & ve-
rior.

ἄλλοι δὲ οὐδ' ἦσαν. ἴθιεν οὐδ' ἐν εἶδιν. Imitatus hic
esse videtur Eusebius Dionysium Alexandrinum,
qui in Epistola Paschali de Macriani tyrannide ita
loquitur, ὁ μὲν οὐκ ἔστιν, ἵπτοι μὴ δὲ λῶν, &c. quæ legun-
tur in lib. 7. historiæ Ecclesiasticæ cap. 23.

ἀπελέγχων, ἵππο τῆ κρείττονος πάσαι νεκτικμένον.
Interpres post verbum ἀπελέγχων distinctionem ap-
posuit veritque, *re ipsa coarguit repressitque utpote*
quod jam olim fuisset ab ipso Deo superatum. Ego ve-
rò sublata distinctione interpretatus sum, *rebus ipsis*
convincens, jam pridem à Deo fuisse superatum. Le-
ctor igitur utram maluerit interpretationem eliger.
Parum enim interest. Quomodo autem rebus
ipsis Constantinus dæmones superatos convicerit,
declarat statim Eusebius, cum ait eorum delu-
bra à Constantino esse spoliata, & Christianis do-
nata.

τοῖς νεκτικμένοις ὑπελέγει. Scribendum est ἕπεξῆει.

In Caput VIII.

καὶ ἡμαλὴ τοῖς παλίν. Scribendum est τοῖς παλίν
ex codice Fuk. & ex libro 3. de vita Constantini, ubi
hæc ad verbum leguntur.

πλάνης ἐπιουῦτο φῶραι. Procul dubio scribendum
est φῶραι. atque ita quoque emendandum est in li-
bro 3. de vita Constantini, ubi φῶραι legitur. In
codice Fuk. scribitur φῶραι.

τὸ μὲν γὰρ λυσιτελεῖ. Vox γὰρ delenda est, quoniam
nec codex Fuk. agnoscit.

φάσματα κακίων ἡμῶν κατὰ ψαμῆσθ. Non
possum probare versionem Interpretis, qui hunc lo-
cum ita transtulit : *Ad hunc modum igitur Impera-
tor, cum spectra illa improbitatis & nequitiæ, quæ in-
minum animi occiderat fuerant, palam sub omnium*
oculis subiecit, &c. Ego verò malim veterem
*gitorum larvas, quæ in demoni illius populosius ju-
dioris templo visebantur, detraxisset, &c.* φάσματα
κακίων (sic enim accentus restituendus est) sunt in-
tegmenta vitiorum, quibus Gentiles impudicitiarum
suam prætexebant. Sic supra de simulachris dæmo-
num dixit Eusebius *καπετα δαπονομῶν τῶ φε-
ματ' αὐτῶν καὶ τῶν εἰσῶ τῆς θημιζῆσεως μινεὶς μερῶν πα-
φίαν τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς ἐδενύμινεοι*. Porro hic
locus ita emendandus est ex codice Fuk. ἡ δὲ κατὰ
λαοπλάνου φάσματα κακίας.

οὕτω δὴ τὰ ἐν βραχέει. Scribendum est proculdu-
bio οὕτω δὴ τὰ ἐν βραχέει. Paulo post lego ἀγαθὸν
κουροσέφος absque particula conjunctiva. Alludit
enim Eusebius ad illum Hesiodi versum in operibus.
εἰρήνη τ' ἀγαθὴ κουροσέφος.

In Caput IX.

αὐτοῖς φιλοπόνοσ ἐξενεῖτο. Subaudiendum est τὰ
δαίμοσι, vel certe τοῖς ἄλλοις, utrumque enim intel-
ligi potest; scribe etiam ἐξενεῖτο. Porro in codice
Fuk. initium hujus capitis cum sine præcedenti om-
missum est, Scriptoris negligentia.

καὶ ἔγνωσαν προσηγνῆσαι. Lego καὶ ἰδύσαντο προσηγνῆσαι
καὶ ἀγάλασαι ἐτίμων τὰ πάτρια. Hæc locutio di-
rior mihi videtur. Neque enim commode dici po-
test τιμῶν τὰ πάτρια: nec νοχάγαλμασ τε & con-
jungi potest cum θαλάμοις. Quare totum hunc lo-
cum libentius ita legerim: ἴθιεν τε καὶ δῆμα κατ' ἀγῶν
καὶ πάντα τόπον, ἵθιεν τε κατ' οἴκουσ ἐν αὐτοῖς αὐτῶν τε-
μείοσι τε καὶ θαλάμοις, ἀγάλασαι αὐτοῖς ἐτίμων κατὰ
τὰ πάτρια.

εἰς λιπόντες καταπομίτων. Procul dubio scriben-
dum est καταπομίτων, quod non vidit Chlillo-
phorus.

των ὑψηλῶν. Vox est sacræ Scripturæ; libro 3. Ro-
gum cap. 12. & 13. Sic autem dicuntur simulachra
dæmonum, eo quòd fere in excelsis locis collecto-
tur.

οἱ πλάνου. Hucusque lacuna erat in co-
dice Fuk. qui hunc locum ita exhibet οἱ εἰς τὸν πλάνου.
Ego primam vocem delendam puto.

νευρῶν εἰδῶλα καμανόντων. Scribe καμάντων, ut le-
gitur in lib. 1. de vita Constantini cap. 33. ubi hæc
verbum repetuntur. Paulo post etiam scribe καμ-
σῆσειον δαποιδῶδὸς ἐν χυλῶ τῶν τῆς οἴκουσ ἀντίρῶν, ut legitur
eodem loco, & in codice Fuk.

καὶ πρῶτον ὄντος. Diem Dominicum vocat ἡβ-
domum, non solum eo quòd sit dies primus hebdo-

madis, sed etiam eo quod hic fuit primus seculi dies. Unde merito Natalis mundi dies appellari potest. Porro dies Dominicus non solum primus, verum etiam octavus dicitur. Augustinus in lib. 1. de sermone Domini in monte cap. 11. *Hæc octava sententia quæ ad caput redit, perfectumque hominem declarat, significatur fortasse & circumcissione octava die in veteri testamento; & Domini resurrectione post Sabbatum, quod est utique octavus, idemque primus dies.* Idem ante Augustinum dixerat Hilarius in Prologo Commentariorum in Psalmos, ubi de septenario numero differens hæc ait: *Quem tamen octavo, quia dies eadem prima quæ octava, secundum Evangelicam plenitudinem in ultimo Sabbato adjecta consummat.* Et paulo post: *Quod ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui ultra Sabbati numerum per plenitudinem Evangelicæ prædicationis accedunt.* Namque cum in septimo die Sabbati nomen sit & observantia constituta, tamen nos in octava die, quæ est ipsa prima est, perfecti Sabbati festivitate letamur. Sed & Theophilus Episcopus Alexandriæ in allocutione cum dies Theophaniorum incidisset in diem Dominicum, sic ait de die Dominico: *ὅτι τὸ ἵδιος τὸ ἄριστον ἡμᾶς ἀπαρτὶ πᾶσαν κλεινὴν τιμὴν, ἃς ἐν ταύτῃ πανηγυρίῳ, ἐπειδὴ ἠσπρὸν ταύτῃ ἐκείνῃ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, πλὴν ἐν νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῶν ἐσφραγίσθησεν. διὸ ἐν ταύτῃ ἡμέρᾳ χριστοῦ, ἃς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῶν ὑπάρχουσα ἐστὶν ἡμῶν, ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἡμετέρας ἐστὶν.* Id est: *Et consuetudo & officij ratio à nobis postulata, ut diem Dominicum honoremus, eumque festum habeamus; cum eo die Dominus noster Iesus Christus resurrectionem ex mortuis nobis comparaverit.* Unde hic dies in sacris literis & primus appellatur, utpote qui vitæ auctor atque initium nobis existat: & octavus, utpote qui Iudeorum Sabbatum supergreditur. Citantur hæc Theophili verba in Typico sancti Sabæ, & apud Balsamonem in collectione Canonum. Quibus adde Isidorum & Bedam in libro de divinis officiis, ubi agunt de die Dominico. Idem scribit Stephanus Gobarus cap. 29. Ad hunc morem fortasse referendum est, quod Græci dies hebdomadis plerumque referunt non ad Dominicam diem quæ præcessit, sed ad Dominicam sequentem. Nam post Dominicam filij Prodigij, quæ est Dominica nona ante Pascha, dies qui proxime sequebantur, nempe feria secunda, tertia, quarta & deinceps, dicebantur à Græcis ἡ δευτέρα τῆς δευτέρας, ἡ τρίτη, &c. usque ad Dominicam sequentem quæ dicebatur Dominica τῆς δευτέρας: & hæc hebdomas dicebatur ἡ δευτέρα τῆς δευτέρας. Post Dominicam autem τῆς ἀποκρίσεως, feria secunda quæ proxime sequebatur, vocabatur τῆς τριταίας vel τριτοπλάτου, & sic reliqui dies totius hebdomadis, usque ad sequentem Dominicam, quæ eodem nomine vocabatur ἡ κλεινὴ τῆς τριταίας. Idem observare licet in reliquis Dominicis usque ad diem Paschæ. Nam post Dominicam τῆς τριταίας, feria secunda dicebatur sanctorum Jejuniorum: totaque hebdomas ita dicebatur usque ad sequentem Dominicam, quæ eodem nomine erat insignita. Denique ἡ δευτέρα μετὰ τὴν, quam nos sanctam vocamus, refertur ad Dominicam sequentem Paschæ, ut patet ex Typico sancti Sabæ cap. 31. Cyrillus quoque in sermonibus Paschalibus, hebdomadam Paschæ, quam nos hodie sanctam hebdo-

madam vocamus, semper orditur à feria secunda & sequente Dominica Paschæ eam terminat. Nec aliter Theophilus in Epistolis Paschalibus.

Antiquissima est appellatio diei Dominicæ, & ab ipsis Apostolorum temporibus. Certe in Apocalypsi Joannis mentio fit diei Dominicæ. Verum quod hic & in Constantini vita dicit Eusebius, diem Dominicum prædicationibus & conventibus Ecclesiasticis peculiariter dictum fuisse, id paulo ferius institutum fuisse mihi videtur. Nam primi quidem Christiani qui post adscensum Domini crederant, quotidie conveniebant, orationibus & cujusmodi pietatis officiis vacantes, ut scribit Lucas in Actibus Apostolorum. Postea vero cum Gentiles certatim ad Christi fidem se conferrent, nec fideles possent quotidie in unum convenire, institutum est ab Apostolis eorumque successoribus, ut saltem die Dominico fideles in Ecclesiam convenirent. Qua de re illustris est locus Justini Martyris in Apologetico secundo sub finem: *τῇ τῷ ἡλίου λεγομένη ἡμέρα πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς ἑσθράτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθούσιν οἱ χριστιανοί.* Id est: *Die qui dicitur Solis, omnes tam qui in agris, quam qui in urbibus degunt, in unum conveniunt, &c.* Diem Solis dixit non Dominicum, quia Imperatores Romanos alloquebatur, qui Solis quidem diem optime norant. Dominicum autem diem, quæ propria erat Christianorum appellatio, ignorabant. Idem paulo post repetit Iulianus in dicto Apologetico. Consentit & Plinius in Epistola ad Trajanum. *Afirmabant, inquit, hanc fuisse summam vel culpa sua, vel erroris, quod essent solis stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo canere.* Ubi per statum diem intelligit Dominicum. Proinde ex hoc Plinij loco colligitur, Christianos qui tunc in Bithynia degebant, die Dominico duntaxat convenisse. Alioqui stans diebus, non autem stato die convenire solitos dixisset Plinius. Quanquam hoc non tam ipsius Plinij testimonium est, quam Christianorum, qui id coram Plinio confessi sunt, ut ipse testatur. Præter Dominicum diem, Epiphanius in Epilogo librorum contra hæreses conventum quartæ & sextæ feriæ: Clemens verò in Constitutionibus conventum die Sabbati ab Apostolis ajunt esse institutum. Verum quod ad stationes quartæ & sextæ feriæ pertinet, eas ex arbitrio pepen disse non sub lege præcepti cucurrisse, ex Tertulliano de jejuniis discimus. Sabbato verò licet Orientales convenire soliti sint, in plerisque tamen Ecclesiis conventus habitos non fuisse, ex Epiphanio, Socrate aliisque constat. Illustris est locus Hieronymi in Epistolam ad Galatas cap. 4. *Et ne inordinata congregatio populis fidem minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, ut in unum omnes pariter veniremus. Non quo celebrior sit dies illa qua convenimus, sed quod quantumque deo conveniendum sit, ex conspectu mutuo latinitia major oriatur.*

Diem Dominicum à luce cognominatum esse dicit, non quod Solis dies vocaretur à Gentilibus, sed quod dies sit Domini, quo scilicet Dominus resurrexit, & nobis vitam lucemque donavit: quodque illo die Spiritum sanctum illuminatorem animorum nostrorum accepimus. Ita Clemens in sexto Strom. de

Sabbato dixit ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, πάλιν ὅτι ἀναπέρασεν ἡβωὴ ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, ἐν ᾧ τὰ πάντα σμυθωθεύεται, &c. elegantissimae quae brevitatis studio praetermittit. Dies igitur lucis est Dominica, tum quod eo die lux primum creata est, tum quod eo die veritatis cognitionem accepimus per Spiritum sanctum, qui sub ignis imagine in fideles delapsus est & sine divisione divisus, ut ait ibidem Clemens.

αὐτὸς τε ἑαυτὸν διδάσκει. Id est, non contentus aliis praecipere, ipse ea facit quae docet, juxta praecipuum Evangelij.

Pag. 629. ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Legendum est ἡτοιμάσουσα. Certe in codice Fuk. legitur ἡτοιμάσουσα.

μνηστῆρ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Scribendum est μνηστῆρ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Subauditur enim ἐκκλησία, ut patet ex libro tertio de vita Constantini cap. 49. Ex quo item corrigendum hic est κρατισθενούσας, quomodo etiam legitur in codice Fuk.

κοσμοει προσσηροίαν. In libro 3. de vita Constantini cap. 49. pro verbo κοσμοει, legitur εὐκρίαν. Certe mira haec locutio est, μητροπόλιος ἢ πάλιν ἐπὶ ἀνυμνον ἀντιόχου κοσμοει προσσηροίαν. Ac prima quidem fronte videri potest esse Enallage, pro ἡτοιμάσουσα ἀντιόχου κοσμοει προσσηροίαν. Si quis tamen rem diligenter attenderit, fatebitur id ab Eusebio exaggerandi causa dictum esse. Tanta enim amplitudo erat urbis Antiochiae, ut conditorem suum Antiochum ornare potius, quam ornari eius nomine videretur.

Pag. 630. κατ' αὐτὸν δὴ τὸ σωτήριον μαρτύριον. Id est, ad ipsum locum Domini sepulchri. Sic enim Eusebius vocare solet sepulchrum Domini, ut patet ex lib. 3. de vita Constantini cap. 26. & 32. μαρτύριον proprie dicitur locus in quo condita sunt martyrum reliquia. Latini similiter confessionem dixerunt, quod idem est ac μαρτύριον. μαρτύριον enim latine confessor dicitur. Ita confessionem sancti Petri apud Anastasium legimus. Intra cap. 11. Eusebius vocat τῆς σωτηρίου ἀθανάσιος μαρτύριον.

ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Legendum est ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Sequitur enim τῶν δὲ τῆς ὑστάτης ἀναλήψεως. &c. Porro in libro 3. de vita Constantini cap. 40. duas tantum speluncas memorat, cum tamen tres hic recenset. Nimirum illic sermo erat de Helena, quae in Bethleem & in Oliveti monte Ecclesias aedificavit. Hic verò de Constantino agitur, qui in loco Domini sepulchri magnificentissimam construxit Ecclesiam: cui etiam Ecclesias illas ab Helena aedificatas merito attribuit Eusebius, utpote quae ipsius sumptibus essent instructae.

τὸν δὲ τῆς ἐπισημείας. Scribe meo periculo τὸ δὲ, supple σαμείον. Quod Interpres cum non animadvertisset, turpiter lapsus est. Emendationem nostram confirmat codex Fuk. Paulo post lego cum Interprete ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. nisi malis legere αὐτὸν ἀπὸ τῆς καὶ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. quod rectius mihi videtur. Neque enim satis eleganter dicitur ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν.

καὶ αὐτὸν ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Legendum est αὐτὸν. Non otiose autem Eusebius post mentionem liberorum Constantini, addidit etiam eius genus: ob Dalmatium scilicet & Hanniballianum, qui erant ex genere Constantini, utpote fratris eius filij.

In Caput X.

μύσας θεολόγους ἀνδράς. Interpres veritatem se sacrarum literarum professionem consecraverunt, quod non probo μύσας sunt initiati, qui mysteria penetrunt. Θεολόγοι verò sunt qui alios initiant & mysteria ijs tradunt.

καὶ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Scribo καὶ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Sophistas Gentiles intelligit, qui in ejusmodi decennialium festivitatum Panegyricos Imperatoribus dicebant. Talis est Nazarij Panegyricus Constantino dictus in tertis quinquennialibus, seu quinto decimo Imperij eius anno, & quinquennialibus Caesarum. Talis item Themistij oratio in Valentis quinquennialibus, Sed & Claudius Mamertinus orationem praeparaverat quinquennialibus Maximiani Herculij, ut ipse testatur. In codice Fuk. legitur καὶ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν.

ὑπερπιδεῖ αἰωνοῦ οὐρανίου. Hic locus corruptissimus, quem tamen levi negotio mihi videor emendasse. Scribo igitur ὅτι οἱ σοφοὶ καὶ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. Id est, sublimi sedes pra gubernaculum sedens. At Interpres nescio quid de xvo somniavit. Mox scribe ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, sic enim infra loquitur Eusebius.

In Caput XI.

ἐν τῷ βασιλικῷ τῷδε. Rhetores Graeci βασιλικὸς λόγους vocabant orationes de laudibus Imperatorum, quas Latini Panegyricas appellare solent. Earum methodum tradit Alexander Rhetor in libro περὶ ἐπιθειοκτικῶν cap. 1. quod inscribi debet ἐπιθειοκτικῶν λόγους. Extat hic liber inter Rhetores Graecos ab Aldo editus pag. 613. sed cum Menandri Rhetoris libro qui ejusdem argumenti est, male confusus. Porro in dicto capite Alexandri, citatur oratio Callinici Sophistae celeberrimi hoc titulo ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, in laudem Imperatoris Philippini filij, conscriptus. Id autem ex eo conjicio, quod Philippus Arabs periinde ac Callinicus fuit, & ignobili genere ortus: cuiusmodi fuisse Imperatorem illum cui Callinicus eam orationem dixit, testatur Alexander. Tempus etiam egregie convenit, cum Callinicus principatu Gallieni vixisset, teste Suida. Extat etiam Libanij βασιλικός, in honorem Constantij & Constantis ab eo scriptus, cum esset Nicomediae. Ad has igitur orationes alludens Eusebius, orationem hanc vocat βασιλικὸν σύγγραμμα. Sic in superiore capite βασιλικὸς ὕμνος πανηγύριος dicitur, eodem alludens, quod Interpres non intellexit. Sed & illud notandum est, hanc orationem ab Eusebio vocari βασιλικὸν σύγγραμμα, id est librum. Reverti enim libro similior est quam orationi, quippe quae nimia prolixitate modum orationis excedat. Proinde nequaquam mihi videtur ab Eusebio fuisse recitata.

ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Scribendum est ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. ut legit Interpres.

καὶ αὐτὸν ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν. Scribendum est καὶ αὐτὸν ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ut in superiori capite dixit Eusebius: ubi vide quae notavimus. Scribi etiam posset ἀμφοτέρωθεν ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. ita Eusebius in superiore capite μνηστῆρ ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, &c. ut legit Interpres.

& absolute ab Eusebio sumi pro salutaris signo crucis: δι' ἑξῆς ἀρετῆς φωνηθείς, ut legitur in fine capituli noni, ubi tamen codex Fuk. habet σωτηρίας σαμίου.

ὅ τοις πασι. Non dubito quin scribendum sit ἅ τοις πασι ἀπὸ δ' ἑλόν ἢ χεῖ πλὴν αἰτίας. Quam emendationem confirmant sequentia mox Eusebii verba: Ἄν οὐ μινibus, inquit, nota sunt causa operum illorum, qua juxta sepulcrum Domini magnifice exstruxisti. Nam Christiani quidem eas cognitas habent, teque eo nomine magnopere mirantur. Gentiles vero ejusmodi opera derident. Male igitur in codice Fuk. scribitur ἅ τοις πασι, &c.

ὁμοίως τῶν δ. Christum intelligit, ut recte ad marginem notavit Interpres. Hæc autem dicuntur ex persona Gentium, qui Christianis Deorum & Heroum adulteria, rixas, cædes, inortem etiam ac sepulcra sibi objicentibus, ita respondebant. Si Dii nostri ob hujusmodi humanas calamitates respue' disunt, vester quoq; perinde est respue'ndus, quem damnatum, in ortum ac sepulchrum esse fatemini.

ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες. Malim scribere ἢ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντες ἀπὸ δ' ἑλόν, &c. Hoc enim mihi videtur elegantius. At vulgata lectio eundem quidem habet sensum; sed frigidior est & inulsior. Infra tamen sic loquitur pag. 634. Paulo post lego δὲ φωνηθείς καὶ διδάσκαλός αὐτοῦ.

Pag. 634. ἔργων τοῖς λόγοις. Scribendum est procul dubio τοῖς λόγοις; & paulo post εἰς πάστας ἐκφρασεῖς βούληται, & sic legitur videtur Interpres qui ita vertit: rei unius & rei unius abs te gestarum rationes causasque hoc præsertim sermone explicare constituit. Sed vocem ἔργων male interpretatus est, quæ fabricas hic significat seu ædificia, quæ à Latinis etiam opera dicuntur. Hic enim ex professo agit Eusebius de Basilica, quam Constantinus Hierosolymis nostro opere ædificavit. Porro, hic locus plane confirmat emendationem nostram quam supra proposuimus: ἢ τοις πασι ἀπὸ δ' ἑλόν ἢ χεῖ πλὴν αἰτίας. In codice Fuk. scribitur ἔργων τοῖς λόγοις καὶ τὰς αἰτίας παρῶν μοι λόγος ὅτι πάντων βούληται βούληται.

ἀνθρώπων ὑπερβολῶν. Addenda hoc loco vox φύσεως, quæ in superiore linea male collocata est. Quod confirmat codex Fuk.

ἢ δὲ λόγῳ παρίσσει. Interpres vertit: Nisi verbo Dei in lucem edita fuissent. Sed hæc interpretatio non satis exprimit Græcæ vocis proprietatem. Quare malim vertere: nisi verbo Dei adstiterent. Metaphora enim est à famulis, qui ubi dominus evocaverit, statim præsto sunt. Itaq; hoc verbum παρίσσει, recte dicitur de creatione rerum. Dixit enim Deus fiat, & facta sunt. Porro hunc locum emendavi ex codice Fuk. Cum enim antea legeretur: καὶ ἢ δ' αὖ μὴ ἢ δ' αὖ μὴ ἢ δ' αὖ μὴ, correxi ἢ δ' αὖ μὴ ἢ δ' αὖ μὴ ἢ δ' αὖ μὴ.

Pag. 636. οἱ ἰεροὶ λόγοι. Sic etiam codex Fuk. pro ἱεροῖς. μίσην τινὰ φοροῦμεν. Mediam vocat filii potentiam inter Deum Patrem & res creatas, non quod alia sit Filii virtus ac potentia à virtute ac potentia Patris. Nam Eusebius divinam Filii potentiam diserte hic appellat; sed mediam vocat, quia Pater per se nihil facit, sed omnia per Filium. Itaque veteres Theologi monarchiam Patri tribuebant; Filio verò administrationem seu οἰκονομίαν, ut docet Tertullianus adversus Praxeam. Vide infra caput 12. ubi Filium rursus vocat medium, & veluti vin-

culum quoddam, quo res creatæ cum ingenito Patre copulantur. Ac ne quis forte Eusebium hic reprehendendum putet, eodem plane modo loquitur Alexander Episcopus Alexandrinus in Epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum: ἀρχαιοῦτες οἱ ἀνίσκητοι, οἱ μακρὸν ἂν εἴν μεταξὺ πατρὸς ἀγνοήτες, καὶ περὶ δυνάμεων ὑπ' αὐτῆς ἐξ ἑσθλῶν λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ὄντων μεσitiύσα φύσις μορφῆς, &c. Idem pluribus declarat Eusebius in lib. 1. adversus Sabellium: Ἄνθ quia non sufficiebat Pater, ideo genuit filium: sed quia non sufficiebant ea quæ facta sunt sufferre non nata virtutem. Ideo per mediatorem loquimur. Quare? quia non poteramus propinquare non nato, &c. Hæc tamen optime refutat Athanasius in oratione tertia contra Arianos pag. 397.

ἢ δὲ συγκατίσταν καὶ ἀμοιβήσις. Scribendum omnino est πρῶτα & ἢ δὲ συγκατίσταν καὶ ἀμοιβήσις.

εἰ μὴ τοῖς πασι. Maximam huic loco lucem attuleris, si particulam addas hoc modo: ἢ εἰ μὴ τοῖς πασι ὑποκειται οὐσία. Id est: Nam sive singula elementa propriam habent substantiam, sive una eademq; omnibus subest materia, &c.

τῆς πρὸς ἄλλα μαχρῆς. Scribo τῆς πρὸς ἄλλα μαχρῆς αὐτὰ διαλύσας, &c. vel certe καὶ τῆς πρὸς ἄλλα μαχρῆς.

ἀμφοῖν τε εἰς ἀρμονίαν συναγαγῶν. Mallem ita interpungere εἰς ἀρμονίαν συναγαγῶν μίαν.

εἰς μακρὸν αἰῶνα. Lego uno verbo: εἰς μακροαἰῶνα ζωῆς ἀθανάτου βίου διζήσασθαι. Qua voce usus est Eusebius supra.

φθαρτῆς καὶ ἀλογίστου. Maluissent dicere ἀναιδήτου, pag. 637. quod & in versione mea secutus sum.

τὰς τῶν ἡρώων καὶ ἄλλων. Delenda sunt duo potestrema vocabula, quæ ex superiore linea repetita, male huc irreperunt. Posset etiam scribi ἡρώων καὶ φθαρτῆς.

πλάττει τὴν καὶ μήναι. Scribendum puto πλάττει τὴν καὶ μήναι τὴν παντὸς ἀφελῶν, &c. Et sic postulat ordo syntacteos.

τοῖς δὲ τῶν ἡρώων τὰ διζήσασθαι, μένα συμπίλων. Voces sunt proprie ad musicam pertinentes, de quibus præter ceteros Boethius in lib. 1. de Musica, ubi de Synaphe & Diazeuxi agit. At Interpres lapides frontis hic nobis obtrufit; quo nihil absurdius. Pro voce δὲ τῶν scribendum videtur τῶν. Præc omiseram monere scribendum hic esse ἔργων τε καὶ παναμοῖον, &c.

τυκτῶν ὑπερβολῶν φύσιν. In codice Fuk. scribitur τυκτῶν rectius.

τὸ τε δὲ σχήμασι παντοῖσις. Interpres vertit: modo herbarum formis cujusque modis illustrando. Quodequidem non probo. Ac mihi videtur Eusebius varias terrarum figuras potius intelligere. Alia enim Europæ, alia Asiæ, alia Africæ figura est. Jam in his partibus, singule provinciæ suas habent figuras, quas hujus universi conditor Deus ipsis indidit; orbem terrarū velut hortum quendam amœnissimum in varias partitus areolas. Potest etiam hoc nomine, varius terræ habitus ac vestitus designari. Nam terra modò herbis virefcit, modò segetibus flavescit: hic silvis opaca est, hic hortis amœna.

τὴν δὲ εἰ. Scribendum puto τὴν δὲ εἰ. Id est: Sed quid ego præsumo, &c. quæ dicendi forma magnam habet ἑμφασιν, cum orator seipsum quasi reprimit atque objurgat. Codex Fuk. τὴν δὲ εἰ.

In Capite XII.

Fig. 638. ἀνώτατον αὐτὸ δὴ. Verba videntur effectransposita, atque in hunc modum restituenda: ἢ δ' ἐνδεῖσι δὲ δασκαλία αὐτὸ δὴ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀνώτατον, πάντων τ' αἰτίον, &c.

ἢ δ' ἐνδεῖσι, ἢ ἐν αἰθέρι. Aetherem à caelo veteres distinguerunt, eoque nomine elementum ignis designabant. Sic Anaxagoras, ut refert Aristoteles in libro 3. de caelo: quem tere omnes postea secuti sunt praefer Peripateticos. Nam Peripatetici substantiam caeli aethera vocabant, ut docet Aristoteles de mundo; eamque quintum elementum esse dicebant. Idem ait Heraclides in Allegoriis Homeri: Peripatetici, inquit, ἀγνὴν naturam caelestium corporum aliam esse ἀβίγη, eamque κυκλοφορητικὴν vocant, & quintum elementum esse ἀγνὴν. Ignis enim qui Graece est αἰθήρ, sursum fertur natura: Sol verò & Luna non item. At Stoici aethera etiam ipsi vocarunt elementum ignis; idque totius mundi principale, seu τὸ ἡγεμονικὸν esse censuerunt. Censorinus, seu quis alius auctor in capite 1. de naturali institutione: Mundi principale Solem quidam putant, ut Cleanthes: & Chrysippus aethera, cuius motu perenni subiecta tenentur & administrantur. Et ipse quidam aether nihil patitur. Sic etiam Eusebius usurpat infra hac pagina. Augustinus in Sermone 147. de Tempore.

τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Non quòd Filius non sit verus Deus, sed quòd Dei nomen proprie pertinet ad Patrem, utpote fontem & auctorem Deitatis. Quòd verò Eusebius nos in Epistola ad Euphrasionem dixit Filium non esse verum Deum, ut ei obijcit Athanasius, & Patres septimae Synodi; id omnino ferri non potest. Etsi enim Pater proprie DEUS dicitur, itaq; quiescens Deus simpliciter & absolute dicitur, statim Patrem intelligamus, Filius tamen non minus verè DEUS est quàm Pater, quippe cùm Patris ac Filii una eademq; sit divinitas. Certe Eusebius Filium verum Deum esse diferte dicit in lib. 1. contra Marcellum de Ecclesiastica Theologia cap. 10. Quamvis in sequenti capite non nihil minuit de iis quae supra dixerat. Christi verba in Joannis Evangelio sunt haec de Patre: Hac est autem vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

ὁπρῆτι μὴ οἰκονομίας ἀλλότριον. Jam supra ostendimus, veteres Theologos Deo Patri attribuisse Monarchiam, Filio verò οἰκονομίας, seu dispositionem. Certe Patris proprium est imperare: Filii verò qui Patris sapientia est, proprium est cuncta disponere. Proinde Patris quidem quietem ac beatitudinem propriam esse aiebant, Filii verò operationem. Non quòd Pater ipse non operaretur; sed quòd Pater quidem incognita & arcana, Filius verò manifestiora nobis operaretur, ut explicat Marius Victorinus in lib. 1. adversus Arianos. Et veteres quidem Theologi ante Concilium Nicænum, Filium ὑπερίπτεω & ὑπερχρον vocabant: postea verò haec nomina refugerunt, ut patet ex Chrysostomo in Sermone de Sigillis.

ἢ αὐτοαγαθόν. Apparet scribendum esse αὐτὸ ἀγαθόν. In codice Fuk. scribitur αὐτοαγαθόν una voce. ἀνομήραν λόγον & ἄρρητον. Procul dubio scribendū est λόγους ἀρρητους, ut paulo post dicit Eusebius.

A ἰσοχρῆσει τὰ σύμπασι ζῶσι. Postrema vox delenda Eusebio est, nisi malis scribere ζῶσι. Hic enim de animalibus praecipue loquitur.

τοῖς δ' αὐτοῖς ἑαυτὸν οἰκεῖν. Scribe disjunctis vocibus τοῖς δ' αὐτοῖς ἑαυτὸν οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς οἰκεῖν.

καὶ τοῖς μὲν θνητοῖς. Non dubito quin Eusebius scripserit: καὶ τοῖς μὲν θνητοῖς καὶ ποσειδάριος ζῶσι ἀπολαύσαν, τοῖς δ' ἐδ' ἀθανάτοις μιν τυτθίαν παρήχων, quomodo etiam legisse videtur Interpres.

τὰ κῆτω, ἢ μετ' αὐτὸν ἀκολούθως. Hoc loco verba videntur esse transposita, quae ita construo, τοῖς ἐπεινεύειν μιν ἀκολούθως, τὰ κῆτω, ἢ μετ' αὐτὸν ( ) ἰσοχρῆσει. Paulo post ubi legitur εἰς μὲν τὴν ἴσθμον, delenda est vox μὲν, quippe quae statim occurrit.

ὅτι πατρὸς ἀγαθόν. Longe major erit elegantia, si ἰσθμόν vocem addideris hoc modo: ὅτι πατρὸς ἀγαθόν, ἀγαθόν δὲ ποσειδάριος καρπὸν, &c. Atque ita Eusebium scripsisse pro certo habeo. Sic enim supra locutus est non semel.

ἀπὸ ψυχῆ καὶ σώματος ἀψύχου. Etiam hic transposita est particula. Scribe igitur ἀπὸ ψυχῆ καὶ σώματος ἀψύχου, ἢ τῆς ψυχῆ καὶ σώματος, &c. Nisi malis eam particulam penitus expungere. Deest certe in Fukeiano.

πολλὰς δὲ ἰσθμῶν ἡγεμόνας. Male Interpres vertit facultates. Nam Eusebius, quas hic δὲ ἰσθμῶν dixit, in sequenti membro Deos appellat. Vertendum igitur erat potestates. Sic enim Latini vocant demones, quos Graeci δὲ ἰσθμῶν vocare solent. Servius in libro 3. Aeneidos: Nam potestates, inquit, alia caelestes sunt, alia terrena, alia permixta. Et in libro 4. Nam potestates aut terrena sunt, aut aera, aut aethera. Chalcedius in Timaeum Platonis pagina 97. Quae potestates, inquit, aethera aetherae sunt demones, remoti à visu nostro & ceteris sensibus. Eadem voce utitur Augustinus in libro 10. de civitate cap. 26. Et in Epist. ad Volusianum, Apulejus in Apologia. Longinianus in Epist. ad Augustinum. Et Amm. Marcellinus in libro 21. Apud Graecos verò nihil frequentius occurrit. Hieronymus in caput 2. Joelis: Ad dexteras, inquit, & à sinistris virtutes & fortitudines Dei legitimus: quas Graeci δὲ ἰσθμῶν vocant, &c.

δὲ μὲν δὲ οἷα νήπιον. Scribe meo periculo ἢ μὲν δὴ, οἷα νήπιον πολλῶν ἀνδρῶν παῖδες, &c. Quod idem est, ac si diceret: οἱ μὲν δὴ πολλοὶ εἰσι. In codice Fuk. scribitur δὲ μὲν δὲ οἷα, &c. πολλῶν ἐπιπέδων. Dεσυν. optime.

ἢ ἀν πολυμερὲς ἔσα. Scribendum est ἢ ἀν πολυμερῶν, &c. Mox post verba illa πῶς γὰρ ἀπαντηδὰ est interrogacionis nota, quod non vidit Interpres.

τὸν ἀληθινὸν ὁ κῆρυξ. Joannem Evangelistam intelligit, cuius verba paulo ante laudaverat: In principio erat Verbum, &c. Quae quidem verba, nunc φραστικῶς exponit Eusebius.

δὲ ἐπέκεινα λόγου ἡμετέρου. Interpres verba sic construxit: ὁ ἐπέκεινα λόγου. Vertit enim: qui dicendo exprimit nequit. Quod non placeo. Mallet itaque verba aliter construere, ut ἡμετέρου λόγου dicatur, id est, principium & auctor Verbi. Eusebius certe Deum Patrem vocare solet τὸν ἐπέκεινα πάντων. Sane hoc loco Verbum

comparat Patri. Et Verbum quidem dicit esse παρ Α πατρων: Patrem vero ait esse πατέρα πάντων; ubiq; plus tribuens Patri.

ως μὲν οὐδ' αἰδοῦνται κότε μοι. Procul dubio scribendum est: ὁ μὲν οὐδ' αἰδοῦνται κότε μοι. Quod ex sequentiibus manifeste convincitur.

ὡς ὁφ' ἐνὶ σώματι. Deest hic particula, quam ita suppleo, ὡς μὲν οὐδ' ὁφ' ἐνὶ σώματι. Potest etiam scribi ὡς δὲ ὁφ' ἐνὶ.

ἀπλασιῶς ἐψηλωμένῳ. Forte scribendum est ἀφανώς. Verbum enim Dei invisibili quodam modo per omnia diffusum est. Sed vulgata lectio non temere rejicienda. Intelligit enim Eusebius, Verbum Dei cunctis rebus insulm esse, non ut spiritum qui vago motu per omnia permanat, & nunc hac, nunc illac circumfertur; sed ut animam, quæ in cuncta simul diffunditur membra, nec ab his ad illa evagatur. Interpres ἀπλασιῶς vertit re-

verā. ἀμοιβηίας. Et hic transposita esse vocabula nemo non videt. Scribe igitur ἡμοιωσάντων ἀμοιβηίας. Paulo post lego ἡλιθίως, ἀλλ' ἡ πλειονοῦς ὡς καὶ. C.

Page 643: ποιητῶν τῆς ἐξ αὐτῶν χορηγίαν ποιούμενων. Delendus est articulus, aut certe scribendum πῶς ἐξ αὐτῶν, ut habet codex Fuk. Mox ubi legitur φαιδός, ἡλίως ἀποβλήδης malim φουβηδῶν cum codice Fuk.

ἀρήτοι δυνάμειον. Scribendum videtur ἀρήτων λόγων δυνάμειον ἡμιοῦσι, vel ut est in codice Fuk, ἀρήτοι δυνάμειον. Paulo post ubi legitur εἰ τι αὐτῶν μὲν ἡλίως, Interpres legisse videtur εἰ τι. Melius tamen scriberetur εἰ τι αὐτῶν μὲν, C.

In Caput XIII.

ἐν τῇ ζωῆς καὶ φουδῆς. In codice Fuk. desunt hæ voces ἐν τῇ, quæ profecto non videntur valdè necessariæ.

λίγω μὲν δὲ τὰ εἰρηθῆ καὶ διασφαιρῶν. Scribendum est uno verbo λίγω μὲν δὲ τὰ εἰρηθῆ καὶ διασφαιρῶν, ut est in codice Fuk.

Page 644: καὶ ἐπὶ τῇ αἰχρῶν ἰδόνων ἀκράτεια. Scribendum est καὶ ἐπὶ τῇ αἰχρῶν ἰδόνων ἀκράτεια, C. refertur enim ad ἀνεπίστοντες. Ait Eusebius, impudicos affectus ab hominibus esse consecratos. Nam cupiditatem quidem suam Cupidinis nomine appellarunt: membra verò quibus obsecnitates peraguntur, Priapum: intemperantiam verò in turpes voluptates effusam, Venerem vocaverunt. Hic est hujus loci sensus, quem Interpres non animadvertit.

ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς κατὰ θεοῦ μοι τισί. Propriū est vocabulum artis magicæ κατὰ θεοῦ μοι. Sic Artemidorus in libro 1. cap. 79. φαρμακείας καὶ κατὰ θεοῦ μοι simul jungit. Plato in lib. 11. de legibus pag. 933. κατὰ θεοῦ μοι pro eodem dixit. Vide Harpocracionem in verbo κατὰ θεοῦ μοι. Latini ligaturas vocant. Augustinus Tractatu 7. in Joannem. Uique ad eo, inquit, fratres mei, ut illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per praccantationes, per machinamenta inimici, miscant praccantationibus suis nomen Christi. Orolius in lib. 4. cap. 13. obligamentum magicum dicit.

Page 645: ἐν θεομοις τῆς ἐπαύνοιας. Scribendum est ἐπαύνοιας ex codice Fuketiano. De paredris Dæmonibus dixi in notis ad historiam Ecclesiasticam.

ἐν τοῖς τε μὲν. Lego ἐν τοῖς τε μὲν ἀνδράσιν. Quod licet leve est, tamen omitti non debuit.

παρ' ἑαυτοῦς ἐκ ἐγνώσαν. Hic etiam transposita videntur esse vocabula. lego igitur: ἐκ ἐγνώσαν, ἢ δὲ συνήκων οἱ παρ' ἑαυτοῦς σοφοί, C. Quam Scripturam in versione nostra secuti sumus. In codice Fuk. ita scribitur hic locus: γρηγομεστίας πῶς εἰρήσων, ἀπρονομιὰς τῆς ἀεθμοτικῆς αὐθροῦται, παρ' ἑαυτοῦς ἐκ ἐγνώσαν, C. quam Scripturam non probo.

μηλικῶν θάρον. Eusebius in lib. 1. de Præparatione cap. 10. ubi Phœnicum Theologiam exponit, alterum quidem Melicarthum vocat Demarontis filium, Cæli nepotem: alterum verò Usoum Hypsuranii fratrem, qui pellium tegumenta primus invenit. In codice Fuk. scriptum est μηλικῶν θάρον καὶ ἕσωρον.

δυσάριν τῆς καὶ δούρα. Scribendum est καὶ δούρα. Arabes enim Obodam & Dusarem coluerunt, ut docet Tertullianus in libro 2. ad Nationes cap. 8. De Oboda Uranius in libro 4. Arabicarum Antiquitatum. Fuit Obodas vetustissimus quidam Rex Arabum, quem Nabathæi apud se sepultum divinis honoribus affecerunt, ut refert Stephanus in voce δούρα. Ab hoc multi deinceps Arabiæ Reges Obodæ dicti; quorum duos recenset Josephus, alterum Alexandri Judæorum Regis, alterum Herodis temporibus. Posterioris meminit etiam Strabo. Porro quantum quidem ex historiis conjicere licet, Arethæ atque Obodæ vicissim apud Arabes regnaverunt: itaut post Aretham Obodas, post Obodam Arethas imperaret. Idque aliquandiu mansisse videtur. Jam Dusarem Nabathæi etiam coluerunt, Bacchum eo nomine designantes, ut tradit Isidorus apud Helychium. De hoc etiam Stephanus in δυσάριος. In codice Fuk. scriptum invenit δυσάριν τῆς καὶ δούρα.

καὶ οἰκονομῶν. Scribendum est καὶ οἰκονομῶν supple πῶς δει. Notus est Zamolxis Getarum Deus. Mox legendum est καὶ τῆς μετὰ τὸν κίλιος, καὶ τῆς ἀμφιπέριου θηβηίοι, καὶ πάλιν ἑτέρου ἀλλοῦ, ἀλλοῦ πάλιν ἑτέρου, C. codex Fuketianus habet καὶ παρ' ἑτέροις, ἀλλοῦ πάλιν ἑτέρου.

βλάσφημας καρποῦς λείπει. Postrema vox addita est ab exscriptore hujus libri, qua scilicet designaret hic aliquid desiderari. Certe aliquot verba deesse hic videntur. Nisi forte hic δὲ καὶ οἰκονομῶν subaudiri placet verba quæ paulo antea præcesserunt, θεοῦ ἀνηγούσαν. In codice Fuk. vox illa λείπει non legitur, sed post vocem καρποῦς punctum apponitur.

καὶ θεῶν πύλας. Scribendum puto καὶ θεῶν πύλας. In De codice Fuk. scribitur πύλας.

ἄφ' ὧν ἀμύσση. Scribendum est procul dubio ἀφ' ὧν ἀμύσση. ex Porphyrii libro 2. de Abstinentia, quem hic præne ad verbum exscripsit Eusebius noster. Et sic codex Fuk. scriptum habet.

τὸ δ' αὐτὸ τῆς καὶ δε βόδω. Scribendum ex Porphyriῳ τῆς δ' αὐτῆς τῆς supple πρόσω.

καὶ δ' ἐματῶν, οἱ δὲ τῆς ἀραβίας. Lego καὶ ἐματῶν οἱ δὲ ex Porphyriῳ in libro citato, quanquam apud Porphyrium vulgo legitur ἐματῶν. Nec aliter scribitur apud Eusebium in libro quarto de Præparatione c. 16. Sed ἐματῶν, ut dixi, magis placet Stephanus δ' ἡμαθῶν, πόλις ἀραβίας, ὁ πολίτης, θυμαθῶν, ὡς λατρεῖται ἐν β. ἀραβικῆς ἀρχιεπισκοπίας. Certe Arabes in suis Patronymicis hanc fere terminationem habent.

τῆς ἡεωκράτης. Desunt hæc verba apud Porphyriū in ij

rium, quæ Eusebius noster de suo adjecit. Sane A Porphyrius cum de humanis victimis ageret, & de Atheniensibus loqueretur, hoc exemplum omittere non debuit. Leus quidam olim fuit apud Athenienses, Orphei filius ut ait Suidas; qui cum Attica fame laboraret, responsumque esset ab Apolline Delphico, urbem non aliter salvam fore, nisi quispiam ex civibus filias suas Diis immolaret, tres filias virgines pro salute urbis maectandas obtulit, Phasitheam, Theopen & Eubulen. Alianus in libro 12. varix historix cap. 28. pro Phasitheâ, Praxitheam nominat. Nihil frequentius occurrit apud Græcos oratores, quam harum Lei filiarum mentio; ut apud Aristidem in Panathenaiico, Libanium in Declamatione 13. Demosthenes seu quis alius auctor in oratione quæ ἐπιτὰς ἐπιγράφεται in scribitur, hunc Leum inter ἐπαύμιους seu tribuum conditores annumerat, à quo Leontis tribus nomen accepit, sic enim ait: ἀπὸ τῶν ἐν εὐλοπιῶν μνησθημένων τὰς λέωνόρας, ὡς αὐτὰς ἴδουσαν σφαζόντων τοὺς πολῖτας ὑπὲρ τῆς χώρας. Meminit etiam Clemens Alexandrinus in Protreptico, Gregorius Naz. in carmine de virtute, & ex recentioribus Leopardus in lib. 19. cap. penultimo.

ἢ πῶς ἐρεχθεὶς θυγατέρα. Erechtheus Pandionis filius sex habuit filias; Protopeniam, Pandoram, Procrim, Creulam, Orithiam & Chthoniam. Harum duæ natu maxima, Protopenia scilicet & Pandora, cum hostilis exercitus ex Beotia in Atticam irrupisset, se pro salute patriæ maectandas obtulerunt. Quas Athenienses magnis honoribus post mortem coluerunt, & Virgines Hyaciathidas appellarunt, eo quod immolatæ fuissent in Atticæ pago Hyacintho, supra Sphendalentiū pagum. Ita scribit Phanodemus in libro 5. rerum Atticarum, teste Suida in voce παρθένου. Ex quo lucem capit Ciceronis locus in oratione pro Sextio, ubi ait: Mortem quam etiam virgines Athenis, Regis opinor Erechthei filia pro patria contempserit decipiunt, ego vii consularis, &c. Diodorus Siculus in lib. 17. φασίωσιν μὲν ἔχειν ἄνθρωπος, δὲ ἐν τοῖς ἑσπερίοις μάλιστα αὐτῶν τὰς λέωνόρας, τὰς ἑκαὶ δίδωσιν, ἢ τὸν δῶντον ἐκείνης ὑπομείναν ἑκατὴ μὲν ἀνάγκησιν παθεῖν πῶς παρθένου. Meminit etiam eorum Demosthenes, seu quis alius in oratione quæ ἐπιτὰς ἐπιγράφεται in scribitur, ἡδὲσαν ἀπὸ πάντων ἐρεχθεῖδων ἢ ἐπαύμιον αὐτῶν ἐρεχθεῖα ἑκατὴ τῶσδε πῶς ἄνθρωπος, τὰς αὐτὰς παθῶσιν ἑκατὴ δίδωσιν, εἰς ὅρα τὸν δῶντον δὲ ἑκατὴ ἄνθρωπος. Alii quatuor duntaxat Erechthei filias fuisse dicunt, quæ inter se conjuraverunt, ut si una ipsarum moreretur, ceteræ se interficerent. Postea cum Eumolpus Eleusinius opem ferens, cum magnis Thracum copiis in agrum Atticum irrupisset, Erechtheo oraculum consulenti responsum est, victoriam penes Athenienses futuram, si Erechtheus filiam immolavisset. Erechtheus itaque Chthoniam filiam natu minimam immolavit: quo facto reliquæ tres sicut sacramento sese obstrinxerant, mortem sibi consciverunt. Ita Apollodorus in Bibliotheca, Hyginus fabula 46. & 238. apud quem corruptum est Chthoniæ nomen. Has tres Erechthei filias Chthoniæ sorores, Euripides in Erechtheo ζῆλον ἑπιπέφθονον vocaverat, ut testatur Hesychius, easque post mortem in Hyadas esse conversas sinxerat. Theon in A-

rati Phænom. ἐρεχθεὶς θυγατέρα ἐρεχθεῖδων θυγατέρας, ἢ δὲ τὰς φασίωσιν ἑρεχθεῖδων θυγατέρας. Porro quod ad Hyacinthidas pertinet, quædam eas non Erechthei filias, sed Hyacinthi cuiusdam esse dixerunt. Sic Harporacion in voce ἑκατὴ δίδωσιν, Hyginus fabula 238. Hyacinthus, inquit, Spariaticam filiam immolavit ex responso pro Atheniensibus.

ἢ πῶς μὲν ἄλλω πάλιν. Male Interpretes Metapopolim verterunt. Nam Porphyrius, cujus verba hic usurpat Eusebius, urbem Romanam ita appellavit more sæculi sui, ut jampridem notatum est à Josepho Scaligero in animadversionibus Eusebiana pag. 53. Certe Libanius in oratione quæ βασιλικὴς ἰσχυρίθι, urbem Romanam sic nominat. Porro quod ait Porphyrius, Romæ in Jovis Latariis festo aut horum ætate hominem immolatum fuisse, confirmat etiam Lactantius in lib. 1. cap. 21. Si quis dicit, inquit, Latariis Jovis & nunc sanguine colitur humano. Prudentius in lib. 1. contra Symmachum.

Funditur humanis Latariis in munere sanguis. De hoc festo loquitur Dio Cassius in lib. 43. p. 331. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲ πολιτείᾳ τὰ λατρία ἐστὶν ἀλλὰ προσήκει τῷ αὐτῷ, ἢ τὸ πῶς καὶ ἐκείνην ἰσχυρίθι ἐπιπέφθονον. Celebrabantur autem Latariæ mente, ut opinor Decembri. Quippe eo mense munus gladiatorium edebatur, ut discimus ex Calendario Heruuartii. Mos autem erat in Latariis sacro, ut gladiatoris qui in pugna fuerat occisus, et croorad huc calidus Jovi libaretur, & quasi in tacem ejus jactaretur, ut scribit Cyprianus in libro de spectaculis & Tertullianus in Apologetico cap. 9. Illustris est Justinus locus in Apologia ad Senatū, ubi de hoc sacro loquitur: τὰ ἴσα τῷ παρ' ἡμῶν στυμμῶν εἰδόμενῳ ἢ μόνον ἀλλοτρίων ζῶντων αἵματα προσοίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων, ἢ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποκτενομένων, ἢ ἄλλοθεν ἀνθρώπων πάλιν προσοίεται τῷ ἑοικέντων αἵματι ποιέμενοι. Id est: eas faciemus quæ a vobis sunt eisdem idolo quod colitis. Cui non solum animalium sanguis aspergitur, sed etiam humanis cruor; ut ostendit vos clarissimo ac nobilissimo hanc ex hominum occisuram sanguine libationem faciemus. Ex quo loco colligimus, Priorem Urbanum hoc sacrificium peregrisse: nec hominem Jovi immolatum fuisse, ut ait Porphyrius, sed tantum gladiatoris in arena occisi sanguinem Jovi propinatam.

τρεῖς αὐτοῦ ἱεροῦ. Hujus loci sensum non est alsecutus Interpres, qui vertit: & nihilominus trecentos alios sacrificio adhibuisse. Atqui ἐπιπέφθονον proprie dicitur de patribus, qui liberos Dns immolandos tradunt, ut de Leo Atheniensi supra vidimus. Cum igitur nobiles in Africa trecentos patres Diis maectandos obtulissent, ait Diodorus trecentos alios ab aliis itidem oblatos fuisse, ut suam erga Deos pietatem non minus quam patres illi testificarentur. Ceterum malim legere ἑκατὴ δίδωσιν pro τρεῖς αὐτοῦ. Certe aut hic scribendum est διακοσίους; aut suprâ pro διακοσίους, scribendum est τρεῖς αὐτοῦ.

αὐτοῦ ὀνόματι. Scribendum puto αὐτῶν ὀνόματι τὸν δία, quam Scripturam in interpretatione mea securus sum. Fallitur autem Eusebius noster. Neque enim à populis Aboriginibus, sed à Pelagiis Deos id postulasse scribit Dionysius Halic. pag. 16. nec jugulatos ab his homines, sed extra pa-

triam ablegatos. In codice Fuk. deest vox αυτων.
Ερησσορεν τῆς γεωπῶσις. Certe sub initium Imperij Dioeletiani in Gallia Rusticani conjuratione inter se facta arma arripuerant, & itinera infestabant.
Bac audatum sibi nomine imposto, ut scribit Orosius Eutropius & Mamertinus in Panegyrico Maximiani. Porro ex hoc Eusebij loco discimus, id genus latrocinij per totum fere orbem Romanum grassatum fuisse.

A est ταυτητοι χησῶματ, ου αν ιραψαιτο &c. Qua emendatione nihil certius. Nam Eusebium de corpore hic loqui, sequentia plane demonstrant. Atque ita in codice Fuk. scriptum inveni.

χησῶματ & διδασκαλιας. Lego ναὶ μὲν ἐξ διδασκαλιας. Sic enim Græci loqui solent. Ita certe habet codex Fuk.

In Caput XV.

της μὲν θανάτων ἀναμνήσεως. Scribendum est ἀναμνήσεως ut legisse videtur Interpres. Mox legendum est μὲν δὲ πῶς τούτων θιωρῆσαι, ut est in codice Fuk.

κηρημῖν & τε, τῶτο αὐτό. Transposita hic sunt vocabula, ut passim in his libris accidisse jam monui. Scribo igitur κηρημῖν & αὐτῶ τε τούτω οἷα μὲν γὰρ βασιλεύς, &c. In codice Fuketij κηρημῖν & τούτω αὐτῶ, &c.

ἀφῆκῶν ὡν γενοῖς. Alterutrum horum verborum delendum est.

ἐστὶν αὐτὸς ἑαυτοῦ. Procul dubio scribendum est, ἐστὶν ἂν αὐτὸς ἑαυτοῦ τὰ φρένονα διαφωρῆζατο, prorsus necessaria emendatione, quam sequentia plane confirmant.

δουὶν γὰρ λειπομένων τῆ τέλει. Non probo versionem Interpretis, qui hunc locum ita reddidit: Nam cum dua rationes abundi ex hac vita sibi relique essent. Quasi in Græco legeretur τῶν τελῶν. Sensus igitur Eusebij hic est, cum duorum alterum à Christo necessario faciendum esset in existenti vita, ut scilicet aut corpus suum morti penitus consumendum dederet, aut se morte superiore declararet, &c. Vides quàm diversus hic sensus sit ab illo Interpretis. Neque enim duplex ratio ex eundi è vita Christo suppetebat, sed unica; mors scilicet. Quippe omnes, ut ait Poeta, una manet mors. Verùm in morte, duorum alterum Christo faciendum supererat, ut vel morti penitus succumberet, corpusque suum ei tanquam opima spolia traderet; vel se morte superiorem ostenderet, & corpus suum, velut prædam ex faucibus mortis eriperet. Adde quòd Eusebius paulo ante demonstravit, mortem necessario fuisse Christo subeundam. Si enim corpus suum clam & quasi furtim ex hac vita subducere voluisset, omnes procul dubio spectum illum fuisse, non autem verum hominem credidissent. Alias præterea rationes affert, quibus id adstruat. Quibus expositis ita demum concludit. Has omnes ob causas, inquit, quando quidem prorsus necesse erat ut corpus illius exitum Deo dignum sortiretur, mortem suam Christus ita dispensavit. Duorum alterum in fine hujus vitæ ipsi faciendum erat, & cetera, ut jam dixi. Et hæc quidem optime inter se coherant. Interpretis autem expositio, ab Eusebij mente prorsus aliena est, cum Eusebius non duplicem ex hac vita ditedendi rationem, sed unicam Christo relictam fuisse demonstraverit.

In Caput XIV.

Pag. 649. ἄλλως θεοῦ διωκμένοις. Totus hic locus ita emendandus est, ἄλλως τε οὐ διωκμένοις ἢ μη βουλομένοις, ἢ ἢ ἀπάταν ἡμιοσυροῦν τε χη ποιητῶν ὑποφύειν, εἰ μὴ δὲ ἀνθρώπιου χημάτῶς τε χη εἰδούς, ἡμῶν ἡφρησεν. In cod. Fuk. legitur ἄλλως πως οὐ διωκμένοις.

χη τῶτα π. Procul dubio scribendum est κατὰ τῶτα π. Id est, eodem modo Des sermo sese ostendit. Ita plane codex Fuketij.

Pag. 650. αὐτῶ ποιημασοφία; ἢ ἀνθρώπων. Naturam humanam quam Christus assumpsit, Eusebius vocat τὸν ἀνθρώπων, eo more quo Latini Patres de Christo dicere solent, quòd hominem assumpserit. Sic paulo ante usurpat Eusebius, cum ait: διόχρησίου οὐ προβεβλητο ἀνθρώπου. Occurrit etiam infra.

ἐμὲ ἄλῳσι. Hæc verba desunt in codice Fuk. & à Scholiaste addita mihi videntur.

μῆναι πάλιν αὐτῶς. Etsi hic locus vitio caret, tamen non possum omittere lectionem quam in Fuk. codice reperi, μῆναι αὐτῶ πάλιν αὐλῶσιος, &c. quam quidem scripturam verioremi puto. Paulo post, ubi legitur ἐν δα λῶ τῶ ἀνθρώπων πειν σκεῖ, vocem addidi ex codice Fuk. qui sic habet ἐν δα λῶ αὐτῶ, &c.

Pag. 651. τῶ θητῶ πάλιν αὐτῶ διαγομένους. Scribendum est διαγομένους, ut legitur in codice Fuk.

ταυτη τε πολυπλέον. Scribo ταυτη γε χη πολυπλέον. In cod. Fuk. scriptum est ταυτη πολυπλέον. Atque ita locutus est Eusebius paulo ante.

αὐτῶ τῶν τῶ χητων. Verbum αὐτῶ χητων, & quod sequitur αὐτῶ φῶς scribendum est continue instar unius vocabuli, hoc est, ἕδ' ἕδ' ut Græci dicunt. Porro in editione Genevensi confusus erat locus vitio Typographorum, quem nos ita restitimus, παντῶς οὐ ἂν ἰραψαιτο. Atque ita plane legitur in codice Fuketij.

τησῶ τῶ χη ἀσῶματ. Procul dubio scribendum

χη τῶ παντῶς ἀσῶματ. Malim scribere χη ἄσῶματ ἀσῶματῶς ἀσῶματῶν παῖς αὐτῶ πῶ τῶ παντῶς βίου κατὰ σφῶν.

εὐδῶ φῶτῶ τῶ κητῶ. Scribendum est τῶ σκῶτῶ ζῶν ut habet codex Fuk

εἰ τι ἀκῶσῶν. Addendum est necessario vocabulum ἀκῶσῶν τι σκεῖ. Certe in codice Fuk. legitur εἰ τι ἀκῶσῶν ἢ μῖν χη πῶ δὲ κρεῖττον σκεῖς τι, quomodo etiam legit Christophorus. Paulo post codex an iij

Fuk. habet εὐὸν καὶ ἀδιάφορον ἔχλων τὸ πύρρον, non ut in editione Genevensi legitur διάφορον τὸ πύρρον.

Ἰσῆες πλὴν οἰκονομίαν. Hoc loco οἰκονομία ab Eusebio sumi videtur pro morte seu passione Christi. Sic paulo antea dixit de Christo, τὸ αὐτὸ τοῦ θεοῦ οἰκονομῆται. Vide quæ notavi ad librum 1. historiæ Ecclesiasticæ, ubi vocabulum οἰκονομία non solum de nativitate, sed etiam de morte Christi sumi solere, pluribus exemplis probavi. Certe Epiphanius Sacramentum Eucharistiæ vocat λατρειὰν τῆς οἰκονομίας. Id est, cultum Passionis Dominicæ, eo quod in hoc præcipue Sacramento Christi passio à Christianis colatur.

τὸ μὲν σῶμα πρὸς βραχὺ καταλιπὼν. Hæc benigna interpretatione adjuvanda sunt. Christus enim ne minimo quidem temporis puncto corpus suum reliquit. Quippe qui, ut vulgo dici solet, id quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Sed corpus suum animæ consortio destituit aliquantisper passus est. Mox codex Fuk. habet καὶ τὸ θνήσκον τῆ θανάτου παρὰ τοῦ θεοῦ. Ego verò mallem scribere καὶ τὸ θνήσκον τῆ θανάτου παρὰ τοῦ θεοῦ.

Pag. 654. αἰδὼν ὄραται. Christus enim resurgens à mortuis, perspicue declarabat vitam æternam, quam cunctis hominibus prædicaverat, omni morte superiorē esse. Atque hoc Interpres non intellexit; qui licet alioqui satis elegans, à verò tamen sensu plerumque aberrat: adeo ut in hæc quidem parte longe inferior videatur hujus panegyrici versio interpretatione historiæ Ecclesiasticæ.

καὶ γὰρ τὸς μίλλοντας. Malim scribere καὶ γὰρ. Id est, oportebat. Quam scripturam secutus videtur Interpres.

Ἰσῆ αὐτὸ τὸ εἶδος προεκαταλιπὼσαν θείων ἰσχυρίων. Dupliciter intelligi potest quod ait Eusebius, Christum ante quam moreretur, semina quædam notitiæ Dei in Gentes sparsisse. Aut enim intelligit semina quæ à natura insita sunt in animis hominum, quibus ad notitiam Dei informantur: aut certe prædicationem Christi, qui cum in terris ageret, non solum Judæis, verum etiam Gentilibus veri Dei cultum annuntiaverat.

πίσμα μέγιστον ἀναλαβεῖν. Hoc loco πῖσμα posuit Eusebius pro persuasione seu persuasione, cum tamen πῖσμα pro firmamento & pro retinaculo navis frequentius usurpari soleat. Sic in libro de martyribus Palæstinæ pag. 344. σαφὲς τὸ πῖσμα καὶ βίβλαιον. Uti tur eadem voce Clemens Alexandrinus non semel. Chrylostomus Homilia 1. in Epistolam ad Ephesios notat hanc vocem esse plebeiam, qua vehemens quadam atque enixa voluntas significatur: οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς πλὴν ἰσχυρίων τὸ θελήματ' ἀποδοῦντες, κατὰ τὸ πῖσμα ἡμῶν λέγομεθα.

κατὰ τὸ ἰσχυρίων. Scribendum est κατὰ τὸν ἰσχυρίων πολυθίου πλάνης, &c. Paulo post lego ἐπιθετικῶς αὐτοῖς πρόπαιμα, utramque emendationem confirmat codex Fuketij.

ἰσχυρίων μὲν πρὸς αὐτὸ ζῶν. Hic locus non mediocrem habet difficultatem. Quomodo enim intelligi potest quod ait Eusebius, vitam illam quam Christo promissit, primitias esse futuræ apud Deum vitæ; Procul dubio per vitam nobis à Christo promissam, intelligit Eusebius resurrectionem, quæ veluti initium est & exordium æternæ illius apud Deum vitæ. Seu potius resurrectionem corporis

Christi intelligit, quæ fuit primitiæ & quasi primitiæ spei ac resurrectionis nostræ, ut docet Eusebius in fine hujus capitis.

τῶν πρὸν ἀσθεῖας. Non dubito quin scripserit Eusebius ἀσθεῖας δαιμονικῆς πλάνης ἐπιθετικῶς. Alledit autem Eusebius ad crimen læsæ majestatis, quod Græci ἀσθεῖας ἐγκλημα vocare solent, ut patet ex Dione Cassio, non uno in loco.

ἀντιφύρον. Vox elegans, ex intimis magorum ac Theurgicorum arcanis deprompta, qui homines immolandos aiebant, ut aliorum vita redimeretur. Sic Antinous ad vicem Hadriani Principis, ut eius fata produceret immolatus est, quemadmodum refert Aurelius Victor & alij. Hoc est ἀντιφύρον, seu φύρον ἀντιφύρον, ut loquitur Aristides in quinta oratione sacra. Porro necesse erat, ut is qui hoc pacto immolabatur, sponte se jugulandum offerret. Quod quidem tum ex Aristide, tum ex Aurelio Victor colligitur. In quo scribitur, cum voluntarium ad vicem magis populo cissent. Sed & mo ille Romanorum qui se pro salute Principis devovebant, id ipsum clare indicat.

ἀνάγκων καὶ ἀνιέρων δαιμόνων. Scribendum est ἀνάγκων, cuiusmodi error jam supra notatus est. Certe in codice Fuk. legitur ἀνάγκων. Et paulo post idem codex habet ἐκλυτὸν τὸ παρεῖν.

σωτήριον θάμα. Scribendum est θάμα, quod miror à Chrifto phorono animadvertum non fuisse. Sic paulo ante dixit Eusebius ἐπιθετικῶς καὶ μετὰ τοῦ θάματ'.

In Caput XVI.

τῆς τούτων ἀληθείας. Totus hic locus ita mihi restituendus videtur εἰ δὴ διὰ τοῦ θεοῦ εἰς τὰς τούτων ἀληθείας, καὶ εἰ δὴ ἐπαρῶν προσημύτων, &c. κατὰ τὸν κωδικόν. Scribendum est κατὰ τὸν κωδικόν. In codice Fuk. totus hic locus ita legitur διὰ τοῦ θεοῦ πάντων τὰ πάλαι ἐπὶ γῆς ἔστιν, καὶ τὸ παρὰ τὸ ἀδύνατον γένος, εἰς ἰσχυρίων καὶ τοπαρχίας, τυραννίδας καὶ πωλυαρχίας κατὰ τὸν κωδικόν.

ἰσχυρίων καὶ ἰσχυρίων. Malim scribere ἰσχυρίων. Paulo post lego κρείττον πάσης δαιμονικῆς ἐπιθετικῆς ἐπιθετικῆς, &c. expuncta voce πλάνης utrope superflua. Nisi malis scribere cum codice Fuketij πλάνης καὶ ἐπιθετικῆς.

προσπαῖον τὸ παλαιὸν κακόν. Procul dubio scribendum est ἐκλυτὸν πρόπαιον κατὰ δαιμόνων, παλαιὸν κακὸν ἀποστροφῆσαι, &c. Sic paulo ante locutus est Eusebius in fine superioris capitis, de corpore Christi ex mortuis suscitato verba faciens; προσπαῖον ἐπὶ κλον κατὰ τὴ θανάτου καὶ τῆς δαιμονικῆς ἐπιθετικῆς τῆς τῆς παλαιῶν ἀνθρώπων ἀποστροφῆσαι, τὸ δὲ κατὰ πάντων ἀνθρώπων ἀνερείρας. Qui locus huic loco quæ præ manibus habemus, lucem non modicam affert. Idem enim utrobyq; dicit Eusebius. Corpus enim Christi à morte ad vitam revocatum, & in caelum ascendens, comparat tropæo quod de hostibus estigitur.

θεὸς μὲν εἰς πάντας. Scribendum est θεὸς μὲν εἰς πάντας ἐκλυτὸν τὸ, quod confirmant sequentia ἀπίστος. Lego ἀπίστος καὶ ἀκατάλακτος τὸ ἰσχυρίων. Atque ita legisse videtur Interpres. Sic Eusebius paulo post εἰς αἰῶνας ἰσχυρίων καὶ μαρτυρίων ἰσχυρίων δεικνύτω. Scribo etiam ἀπρητό τῆ, ut est in codice Fuk.

σωτήριον τὸ ἰσχυρίων. Hic locus ita mihi scribetur

dus videtur, ἡ πρόβ. εἰς εὐσεβείας σωτηρίας τε ἡ χριστοῦ διδασκαλία, quam scripturam in versione mea sum secutus. Una, inquit, religionis ac salutis via, Christi scilicet doctrina, hominibus tradebatur.

Ἐξ ἑνὸς φωνῆς ἔσθ. Procul dubio scribendum est παρὰ τοῦ. Erroratus est ex compendiosa scribendi ratione.

Pag. 659.

τίς μόν. ἔπιτελεῖν. Vox μόν. locum hic habere non potest. Scribo itaque ex codice Fuk, τίς ἔπιτελεῖν παρέδωκεν ἄλλος ἢ μόνος, &c. Mox scribendum est δὲ δὴ ἴσοι ἢ καὶ ἄλλοι οἰκουμένους ἀνθρώπων, vel ut est in codice Fuk, δὲ δὴ τῆς καὶ ἄλλοι ἀνθρώπων οἰκουμένους. Sic enim loqui solet Eusebius utin sine cap. 13.

καταπύ. τι ἀποσπεπιτετομένης θυσιᾶς. Non dubito quin Eusebius scriperit καταπύ. τι ἀποσπεπιτετομένης θυσιᾶς, τὰς τε αὐτῶν, &c. qua quidem emendatione nihil certius.

ἀφαιρέμα. Frādem hic admiserant Typographi Geneveses, omisis de industria verbis Eusebij, eo quod de inercuto missæ sacrificio illustre testimonium contineret. Sed nos ope codicis Fucetiani ea auctori suo restitimus, νοίρω τε ἡ λογισμῶν, θυσιῶν ἡροσπεπιτετομένης.

κατὰ τὰς ἀδελφῶν ζήλους. Sumpsit hæc Eusebius ex libro 2. Porphyrij de abstinentia, ubi ita scribit: καταλύθειαι δὲ τὰς ἀνθρώπων θυσιᾶς ἡ δὲ τὰς ἀδελφῶν πασι φασὶ πάλλας, ὁ δὲ τὰς τῶν ἡδύρα συναγαγῶν μυστηρίων, ἢ ἀδελφῶν τῶν ἀνομιῶν. Id est: Pallas vero qui de sacris Mithriacis optime omnium scripsit, humanas victimas fere ubique abolitas esse prodit principatu Hadriani. Quod confirmat etiam Lactantius in lib. 1. divinarum institutionum cap. 21. his verbis: Apud Cyprios humanam hostiam Iovis Tenecer immolavit; idque sacrificium posteris tradidit: quod est nuper Hadriano imperante sublatum.

Scribit Tertullianus in Apologetici c. 9. infantes in Africa Saturno palam immolatos fuisse usque ad Proconsulatum Tiberij, qui sacerdotes Saturni ob eam causam cruci sufflavit. Additque testem hujus rei esse militiam patriæ suæ, vel ut quidam codices scriptum habent, patris sui, quæ id ipsum munus Tiberio Proconsuli suncta est. Ex quo apparet, adhuc recentem fuisse hujus rei memoriam. Cur enim testes citaret milites seu apparitores Proconsularis officij, nisi adhuc quidam superfuissent, aut superesse potuissent ex ijs qui Tiberio Proconsuli apparuerant, tunc cum sacerdotes illos in crucem egit. Quare Proconsulatus ille Tiberij commode referetur in tempora Imperatoris Hadriani; maxime id luadentibus Porphyrio atque Lactantio. Porro cum Pallas tantum dicat, fere ubique homines immolari desuisse; Eusebius sine ulla exceptione apud omnes ubique gentes morem hunc sublatum fuisse asserit. Quod equidem vix possum credere. Nam & Porphyrius & Lactantius in libris supra memoratis testantur, Jovem Latiarem adhuc sua ætate humano sanguine Romæ cultum fuisse. Ad hæc Tertullianus in Apolog. testatur adhuc sua ætate Saturno infantes immolatos esse in occulto.

σευβάλων ἐκλιπτότερον. Alludit Eusebius ad celebre illud Heracliti dictum, τίς τις κοσμίον ἐκλιπτότερος, cujus meminit Strabo in fine libri 16. Origenes in libro 5. contra Celsum. Ex quo proverbialis locutio manavit κοσμίον ἐκλιπτότερος, de homine nul-

nullius pretij. Pollux in lib. 5. cap. 46. κοσμίον ἐκλιπτότερος εἰ καὶ ἡράκλειτος λιγέων. Julianus in oratione adversus Heraclium Cynicum pag. 421. eandem Heracliti sententiam usurpat his verbis: ἐκλιπτότερος δὲ πάντη τῶ σώματι, ἡ νομίζειν αὐτὸ κατὰ ἡράκλειτον ἢ κοσμίον ἐκλιπτότερον. ἐκ τῆς φήσους δὲ αὐτῶ τὰς θεραπείας δόξασαν ἡρώων, ἵως ἀνὸ θεοῦ ἀσπίδ' ἀρῶν τῶ σώματι χηδὸν ἔπιτάτη. Quem locum ex Suida in voce ἡράκλειτος emendavi ac supplevi. Nam in vulgatis editionibus corruptus legitur ac mutilus.

ἠράζει ἐτι. Scribendum est per interrogationem ὡς εἰ μὴ οὐκ ἂν ἠράζει ἐτι. Atque ita legisse videtur Christophorus. Certe in codice Fuk, scribitur ἠράζει ἐτι.

ἡ ἐναίδησι τὸ κριθέιον. Apparet scribendum esse ἐκ ἐναίδησι, id est, iudicium non positum est in sensu. Itaque subaudiendum hic est verbum ἐτι, quod non vidit Christophorus, quippe qui hæc verba cum sequentibus perperam conjunxit. Magna fuit inter veteres Philosophos disputatio περὶ κριθέιον. Ita autem vocabant normam ac regulam, qua veritas rerum ab hominibus dijudicatur. Antiquissimi quidem Philosophi eam vim ac facultatem non in sensibus, sed in ratione posuerunt, ut docet Sextus Empiricus in libro 7. adversus Mathematicos. Porro κριθέιον dupliciter sumitur; vel pro facultate ipsa qua verum discernitur; vel pro instrumento ipsius facultatis. Primum Potamo Philosophus vocabat ἕφ' οὐ, secundum δὲ ὄ, ut docet Laertius in proœmio sui operis.

αὐτὴ γὰρ φύσις νεκρῶν. Transposita hic sunt vocabula, quod his in libris toties accidisse monuimus. Scribo igitur αὐτὴ γὰρ φύσις ζώντων νεκρῶν δὲ ἡ ἐναίδησι. Paulo antè quædam voces male repetitæ sunt, quod mendum studiosus lector facile per seipsum restituet.

Pag. 660.

In Caput XVII.

εἰ γὰρ οὐ ζώντων. Scribendum videtur πῆ γὰρ οὐ ζώντων interrogativè; quam scripturam in versione mea secutus sum.

πῶ ἴσχυον ἐυθύναντες ὅτι δὴ. Duplici mendo inquinatus est hic locus; quem tamen facillimum erat ita corrigere: διαπερπαῖς πῶ ἀρχῶν ἐυθύναντες ὅτι δὴ τὰ σφῶς ἢ ὑστέρων πολυμερῶν φιλὰ τε ἡ αὐτοῖς, &c. Intelligit Eusebius Diocletianum & collegas, quos ait præclare & feliciter Republicam gubernasse, quamdiu cum Deo & cum Ecclesiis pacem servarunt. Sed postquam Deo bellum inferre conati sunt, & sanctissimos eius cultores persequi; statim omnia in deterius conversa esse. Idem dicit Eusebius in fine libri octavi.

δὲ ἀπὸ τῆς καθεμῶν. Scribendum videtur δὲ ἀπὸ τῆς καθεμῶν, ἢ τῶν καθεμῶν, &c.

νεκρικῶν ἢ ζώντων ἢ ἐπινομιῶν. Malim legere τῆς ἐπινομιῶν. Nihil frequentius occurrit apud Scriptores Ecclesiasticos, quàm νεκρικῶν seu Dominorum vocabulum. Nec solum Græci Ecclesias ita nominant, sed & Germani hoc nomen à Græcis mutuati sunt, ut docet Vualfridus Strabo in libro de rebus Ecclesiasticis cap. 7.

ἡ ἀνεπίστα αὐτὰ. In codice Fuk scriptum est αὐτὸ δὴ τὸ τῶ λόγου μέγιστον θαῦμα.

φιλανθρωπίας λογισμῶ. Deesse hic nonnulla, etiam me tacente, quivis facile perspiciet. Scribo igitur

οὕτω γὰρ φιλοανθρωπίως λογισθῆναι τὸ φράσαι αὐτὸς τὰ γὰρ ἀντινομίαι, quæ per parenthesis legenda sunt. Certe Christophorfonus ita etiam legisse videtur, ut ex versione eius apparet.

ἡ ζωαϊκῶν δεῖρα ἡ χοροὺς ἀειπαρθέων. Christophorfonus vocem ζωαϊκῶν conjunxit cum voce ἀειπαρθέων, quod equidem non probo. Nam ζωαϊκῶν nomine Eusebius intelligit mulieres, quæ viris orbata viduitatem suam Deo consecrabant, easque à virginum choris distinguit. Porro ex viduarum numero eligi solebant diaconissæ, & presbyteræ ut testatur Epiphanius in hæresi Collytidianorum, & in epilogo librorum contra hæreses. Unde Eusebius hoc loco ἱερείας illas nominat. Pungebantur enim illæ mulieres quodammodo sacerdotum officio; quippe quæ mulieres baptizandas erudirent. Scribendum autem est ζωαϊκῶν τε ἱερείας, ut nemo non videt. Atque ita scribitur in codice F. B. ketiano. Porro hæ mulieres antequam inter diaconissas allegere, examinari solebant. Quærebatur ab eis inter cetera, an Sanctorum pedes lavissent, ut docet Origenes in Tomo 32. in Joannis Evangelium.

ἡ δὲ ἐν ὀφθαλμοῦν ἐπαρχεῖν. Quis non videt scribendum esse δὲ ἐν ὀφθαλμοῦν. Veteres enim acerri- mum quendam Justitiæ oculum esse credebant, qui omnia quæ ab hominibus agerentur, inspiceret, nec unquam conniveret; quem etiam testabatur quicumque injuriam passi essent. Nihil frequentius occurrit tum apud Græcos, tum apud Latinos. Vetus Poeta apud Stobæum.

ἐστὶν δὲ ἡ ἐν ὀφθαλμοῦν, ἡ δὲ ἡ ἐν ὀφθαλμοῦν. Plura congerere non otijest nostri, cum res sit notissima. Christophorfonus tamen hanc hujus loci emendationem non vidit.

Paſ. 662. ἢ πρὸς αὐτὸν ταχῆς. Scribendum est procul dubio τὸς οὕτω ταχῆς, quomodo etiam legisse videtur Christophorfonus.

αὐτῶν τε φεῖ. Scribendum est πρὸς accentu in primam syllabam rejecto; quod fit, quoties præpositio post vocabulum ponitur. Mox scribendum est καταλλήλους τοῖς φεῖμασιν. Refertur enim ad vocem φεῖμασιν. In codice Fuk. scribitur καταλλήλους. ἢ ἀλείας μεταλαγείν τῶν ἀρχῶν. Error est Typo-

graphicus, ut opinor, pro μεταλαγείν, ut habet codex Fuketij.

φουτανεὺς εἰς ἡλῶν. Pacem intelligit quem Pax Christi nascens contulit orbi Romano.

τὸ δὲ λίγω ἀνθρώπων. In codice Fuk. scribitur τὸ δὲ λίγω ἀνθρώπων, & proximè ante legitur ὅσον ὁ σὺν ἡμῶν.

ἢ ἡ ἡρώων ἀνθρώπων. Christophorfonus ultimam τὸν ἀνθρώπων. Vel certe μήτις ἀνθρώπων.

ἢ αὐτὰ σώματα πιαίνεν. Scio quidem Christianos diebus Dominicis lautius epulari solitos. Verum τὸ πιαίνεν non convenit Christianis. Quare non dubito quin Eusebius scripserit, ἢ οὐτὰ σώματα πιαίνεν.

In Caput XVIII.

τὸ ἀνθρώπων ἐλευθερίας. Christophorfonus legisse videtur ἀνθρώπων, ut ex versione eius apparet. Sed veram hujus loci scripturam nobis aperuit codex Fuk. quæ sic habet τὸ ἀνθρώπων ἐλευθερίας τὸ τοιαυτῶν, ἢ τὸ ἀνθρώπων, &c. Intelligit enim Eusebius quæ illa bona, quæ supra singillatim enumeravit: quæ per Christi in terras adventum hominibus collata sunt.

περιτὰ δ' ἀντὶ ἀλλοῦ εἶν. Defunt hic aliquot voces, puta σοὶ βασιλεῦ. Sed codex Fuk. veram nobis lectionem aperuit. Sic enim habet: περιτὰ δ' ἀντὶ ἀλλοῦ εἶν τὰ παρ' ἡμῶν σοὶ ἀκούεθ' ἡμῶν.

οὐκ εἶν βασιλεῖ. Addendam hic cenfeo vocem ἡμῶν, non ideo solum quod Victoris cognomen inditum est Constantino, sed quod hæc vox magnam hic affert elegantiam. At enim Eusebius sacra illa donaria, quæ Constantinus dedit Basilicæ Hierosolymitanæ, cum sint Victoris Christi summi Regis monumenta, optime convenire Imperatori Victori.

βασιλικῶν χαρακτῆρων ἐκτυπούμενον. Regis apices interpretatus sum. Sic enim loqui solet Eusebius, ut alibi notavi. At igitur Constantina magnificentissimâ illâ fabricâ & opulentissimis donarijs, quibus Christi sepulchrum exornaverat, quasi regalibus apicibus publice propositis, Christum Victorem ac triumphatorem omnibus prædicasse.

πᾶσι τοῖς ἰσθμοῖς. His verbis panegyricum Eusebij claudit codex Fuk. Certè quæ sequuntur verba, parum necessaria sunt, nec Eusebij esse mihi videntur.